

K. VANAVESKI.

ROMAAN

Nr. 8
APRILL
1934

HIND 30
SENYU

R. A. ...
Rasmikoko
SP, 8236

Anto Pansos

Samiisikool Jaapanis

Jaapan hakkab meele tuletama oma muistset muusikat. Oieti ei ole see kunagi täiesti unustatud olnud ja rahvas on teda ikka harrastanud, ent Jaapani juhtivad ringkonnad, endi europaseerumise ihas, on teda kaua aega ignoreerinud, eelistades euroopa instrumentaalmuusikat, mille õppimiseks viiskümmend aastat tagasi Tokios asutati muusika-akadeemia. Ent hiljuti hakati mängust samiisil, vana-jaapani muusikariistal, eriti lugu pidama ja muusika-akadeemias avati möödunud aastal samiisi- ja no-tantsumuusika õppekursus.

Samiis välimuselt sarnaneb gitariga, tal on kastikujuline, külgedelt ümardatud, ilma avata kelha, mille külge on puust, põhi ja kaas

aga nahast. Väga pikal kaelal ei ole keeli, nagu meie pillidel; kolm keelt jookseb ainult üle kõlakasti.

Samiis kuulub pigem trummina kui mänguriistana ja ta annab teda saatvale laulule omapärase, rütmilise kõla.

Samiisumuusika elustamine ei ole vaid jaapanlaste tuju, ent ta on tarvilik vanade no-mängude mõju suurendamiseks. No-mänge lavastati alates viieteistkümnendast sajandist jaapani vürstikodades ja nad evivad tihti kõrget kirjanduslikku väärtust. No-mängud on lühikesed draamad, tõsist, sageli budhistlikku laadi, ja koosnevad reast retsitatsioonidest, lauludest orkestri ja koori saatel ning tantsudest.

Oma budhistlikule ilmele vaatamata on no-mängud täiesti religioonivabad. Siiski on samiisumuusikale muusikaakadeemias pühendatud shinto-altar, mis asub selle muusikaruumi tagumises osas, millises samiisumuusikat õpetatakse. Õpilasi — need on kõik naised — instrueeritakse vana-jaapani laadi kohaselt: vanajaapani riietuses istuvad tütarlapsed põrandal, igatüüpi madal noo-dipult, ja õpetajanna — nende ees, kuid mitte juba põrandal, ent moodsal euroopalikul diivanil.

„Romaanis“ nr. 6 ilmunud mõistatuste lahendused.

Ristsõnad.

Paremale: 1. L. O. 3. Kress. 5. Kogata. 7. Kõra. 8. Raat. 10. Uura. 12. Prim. 14. Arvi. 16. Elu. 17. Re. 19. Aoni. 21. Kr. 22. Idu. 24. Viik. 26. Dnepr. 28. Neiul. 30. Viia. 32. Sell. 33. Ava. 35. Tiba. 37. Lao. 38. Sirk. 40. Ajus. 42. Timut. 44. Areen. 46. Samoa. 48. Uim. 49. Snobism. 50. Apis. Alla: 1. Lear. 2. Ostap. 3. Klaara. 4. Saare. 5. Kõu. 6. Orra. 7. Kuprin. 9. Tilk. 11. Lvov. 13. Murillo. 15. Inin. 18. Edev. 20. Ihes. 23. Upit. 25. Kiel. 26. Deviis. 27. Riia. 29. Ilan. 31. Abja. 33. Ast. 34. Armas. 36. Aurus. 39. Kumna. 41. Seim. 43. Toop. 45. Em. 47. Abi.

Misjonärid ja kannibalid.

1. Üks kannibalest, kes oskab sõuda, viib mandrile teise kannibali ja tuleb siis ise saarele tagasi.
2. Misjonär viib mandrilt tagasitulnud kannibali mandrile, ise tuleb tagasi saarele.
3. Misjonär viib mandrile ühe oma seltsimehe, jätab ta sinna, aga endaga toob kaasa saarele esimese kannibali, kes ei oska sõuda.
4. Misjonär võtab kaasa oma teise seltsimehe ja mõlemad sõidavad mandrile.
5. Sõuda oskav kannibal tuleb üksipäini saarele tagasi.

„Romaanis“ nr. 6 ilmunud mõistatuste lahendajaist

said autasusid:

O. Hinsenbergi, Tallinnas; K. Teppi, Tallinnas; A. Hints. Sindis.

Seekord oli lahenduste saatjaid nii palju, et kõikide nimesid võimata avaldada. Nähtavasti osutusid aga nr. 6 ilmunud mõistatuste lahendajale niivõrd „kõvadeks päikliteks“, et täiesti oieti olid lahendamise saanud hakkama ainult kolm „Romaani“ lugejat, kes ka said autasud.

Autasud saadetakse postiga koju.

ELEVANT mängukaaslasteks

Meie, kes võime elevanti näha harukordadel vaid loomaaias või tsirkuseetendusel, ei oska endile ette kujutada, et need hiigla paksnahad teistes maailmajagudes esinevad koduloomadena, kuuluvad n. ö. perekonda ja on parimateks laste mänguseltsilisteks. Colombos, Ceyloni saarrel, peavad paljud perekonnad endal majaelevanti, kes seal evib umbes meie koera seisukohta, ent on sellest hoopis kasulikum. Ta kannab puid ja vett, on abiks puumajade ehitamisel, kuna ta enda lotiga palke kätte annab ja üldse võib väsimatult kanda igasugu raskusi. Ent ka neil hiigla-loomadel on omad tujud, ja kui mõni elevant osutab tigiduse tundemärke, võetakse tal kihvad maha. On aga ka palju selliseid elevanti, kes on nii pehmeloomulised, et neile nende vägevad kihvad rahulikult võib alles jätta. Majaelevantid on eriti heatahtlikud laste vastu, keda nad suure ettevaatuse ja õrnusega üles tõstavad, teinekord isegi endi kihvade ja loti vahele asetavad ja siis kiigutavad. Lastel ei ole nende majalemmikute ees vähimatki kartust ja nad mängivad elevantiga mitmesuguseid mängu, millega heastumlik hiiglane meeleldi nõustub. Muidugi ei või

need hiiglaslikud koduloomad perekonna elumajas magada, ja nad õõbivad küünides, mis ehitatakse bambusest ja kaetakse džunglirohuga. Elevant leiab sellises elamus varju raskete troopikatorvide eest, mis sagedasti üle Colombo kihutavad.

Televisiooni imed

Kuni viimase ajani tegutsesid vaid õpetlased oma kabinetides televisiooni, kaugelenägemise, küsimusega. Nüüd viimaks on niikaugale jõutud, et televisioon on kättesaadav ka laialistele hulkadele.

Neil päevil tehti Londonis katseid televisiooni abil kaupade ostmise alal. Inimesele, kes ühes Londoni ääres televisiooni aparaadi juures istus, näidati teises Londoni linnas asuvaid kaupu. Televisiooni abil võis kaupa näha sama täpselt nagu kaupluseski, ja telefon võimaldas tellimise andmist.

Televisiooni teiseks imeks on lennuki juhtimine kauge maa tagant. Lendur istub rahulikult mugavas kabinetis ja juhib lennukit, vahtides seejuures erilisele ekraanile, mis varustatud kaardiga. Kaardil on näha pisitükkene lennuk, mis liigub selles suunas, millise talle lendur kauge maa tagant annab. Lennuki tõeline seis vastab sellele, mis on näha kaardil.

ROMAAN

Nr. 8 (290)

APRILL 1934

13. aastakäik

Henri Barbusse

Hallali

Istudes maja seinale tugeneval pingil heitsin viimase pilgu oma valdusele, mis suikus saabuvast hämaruses: õu, mis haljendas mu jalge ees, elav hekk paremal ja otse mu vastas üks müüris, üks, mis alati avatud.

Läbi ukseavause paistis metsatee ja okste ja lehtede pilv, mida kuldast loojenev päike — ja ka sügis.

Päev lõppes maheduses, ja ma arvan, ka kurbuses. Mu hekil õrn valgus täiendas varjundeid ja helkis igal lillel, isegi igal lehel.

Häirivalt kostis äkki sarvehää!, ja vana markii tõld ilmus metsateele.

Ja siis mingi suur vari, kummaliste piirjoontega, ilmus ukse lävele, täites terve ava- use. Siis see hiiglakogu hüppas, komistas ja seisatas kesk hoovi.

See oli põder: too, keda juba tundide vältel jälgisid lossi kutsutud külalised. Ta seisatas seal viivu, ja meie pilgud ristlesid. Ma märkas- sin ta vahust määrdunud nahka, rippuvat keelt, suuri hirmunud silmi — ja südant, mis vasarana peksis ta rinda.

Taas hüppas ta, taganes hoovi nurka, olles täiesti kurnatud, liikumatu, vaikne ja teadma- tuses. Ent koerte metsik haukumine ringina ümbritses maja. Inimsalk tihenes väravas ja kisas müüri ees.

Tagapool jooksid hingeldades ja ärritatud lapsed ligi. Varsti terve küla elanikkond kogu- nes meie ümber. Näidati juubeldades suuresar- velisele põdrale, kui metsade kuningale, kes pagemisel tabati.

Vaatlejate äkiline taandumine: saabusid ratsurid ja amatsoonid; lõunaste jahirõivaste

ja tolmu keeris, piitsa teravad plaksatused, va- se vastuhelk päikese kiirtes.

Kõik see seisatas korratuses, ja ajajad ko- gunesid puhuma hallaliti, kokkutuleku märgu- annet.

Ja see ähmane olend, kes tuli pelgupaika leidma minu majas, tema üks, ainult tema üks ei liigastanud. Alistunult ta ootas rahu, kas surma või elu rahu. Ma nägin tihenevat rahva- hulka, kes soovis ta verd; ja tema? Teda nägin ma elamas, ma tundsin ta põksuvaid külgi ja ta värisevat kaela, kaela, mis oli selle meeletu peo eesmärk.

Üks ratsureist astub aeglaselt sadulast.

Pikaldase liigutusega tõmbas ta tupest oma jahinoa, ja võis märgata tupe damaskuse ilustusi.

Koerad haukusid peatamatult. Ent inimesed lakkasid kõnelemast, arutlemast, ja igaüks vaatles, vaatles suurima pingutusega. Oli kuul- da surutud karjeid, mis segunesid krampliku naeruga.

Mees valmistus õue tungima; ta pöördus minu poole küsitlvalt pead liigutades ja kar- judes (koerte lärmi tõttu oli võimata karjuma- ta keskustella) :

„Härta, teie lubate, üks — ju?“

Ma sirutasin käed, et sulgeda läbipääsu, ja karjusin omakord:

„Ei! Ma ei luba mitte!“

Ta peatus äkitselt, sõnatult.

„Kuidas? Mis, mis? Mis teie räägite? Mis ta räägib?“

Ta pöördus teiste poole.

„Ta ei taha, et sisse pääseksime!“

See teade võeti vastu imestusehüüetega, kus naishääled kostsid kõrges, teravas toonis.

„Häbematu!“ hüüdis üks vana daam.

Ta pöördus ühe oma kaaslaste poole.

„Pakkuge talle raha!“ ütles ta väga valjusti.

„Teile tasutakse, mu poju!“

Mu kulnud tõmbusid kokku ja ma ei leid- nud midagi enam vastata.

Siis nad alustasid kõnelemist korraga, mul- le midagi seletades, palavikuliselt segaselt,

S I S U S :

Kuldne amulett.
Saatuslik kiri.
Hallali.
Kuidas saadakse näitle- jannaks.
Lõikuseajal.
Päev moodsel ookeani- aurikul.

Hulkur.
Põhjamaa õis.
Liisk on langenud!
Kummitus merel.
Samiiside kool Jaapanis.
Vanas Tallinnas.
Pisilugusid.
G. Fr. Händel.
Moenurk. Mõistatused.

mingi kohutava metsikusega, mis leegitses neil silmis.

Olles kui kinninaelutatud ukسلävel, ma silmitsesin neid meeletuid inimesi, neid inimesi, keda kummaline juhus võimaldas näha lähedalt ja alasti.

Kõik nad kandsid sama, takistuses! äkki vallapäasenud tapmise vaistu märki. Kõnede, ettekäänete, ähvarduste kaudu ilmnes see, peegeldus nende nägudel. Oleks neil kavatsus olnud tormata minu peale, siis mitte ainult solvatud uhkusest, vaid ka raskest pettumisest.

Nad jälgisid seda põgenevat liha, ja nüüd, teda tabades, nad soovisid teda hävitada. Üks neist katsus seda mulle selgitada katkendlikes lauseis ja rääkides ta põõras pea saagi poole, teda luurates.

Üks rauk sirutas haarevalmis käe loodetava ohvri järele ja teine, julmem, vaatles teda ihaledes.

Ent naised olid ägedamad meestest. Nende loomupärane häbi tõkestas nende sõnu, ent erakorraline ärritus vapustas neid. Oli tunda, kuis nad alistusid häbistavale ootusele, tervest kehast värisedes.

Üks rauk sirutas haardevalmis käe loodetava lunud tantsiskleva jahikotikesega seljas, olles hoooga surunud end esiritta ja tõstes minu poole oma võluvad silmad, ütles:

„Ma palun teid, härra!“ Ta surus käed anuvvalt kokku.

Nii kirglikult nurisevate inimgruppide kõrval koerte urisemine tundus süütu asjana: koertel-orjadel oli põdra vastu vaid inimeste viha...

Talupojad olid nüüd enam kõrvale tõmbunud. Mulle näis, et nad eraldusid teistest.

Üks naine lihtrahva hulgast, kes kandis last kätel, põgenes kiiresti, kui kardaks ta äkitselt mingit nakkust... Küla lihunik oma verega määrdunud kutsepõlles, käed majestootlikult rinnal, vaatas pealt, ja selle morni töölise näol võis lugeda viha ja põlguseavaldust.

Ometigi nurin ja ähvardused kasvasid.

Ma taipasin, et meie mõlemad oleme varsti võidetud, et ma kaua enam ei suuda kaitsta jälilitud looma, sest sedavõrd suur oli inimestes tung tappa.

Mu pilgud peatusid suurel loomal, kes ei olnud isegi mitte haavatud; korratult ja meeletliku kiirusega läbistasid õrnuse unelmad mu aju... Need mõned minutid, milliste keskel suutsin säilitada tal veel elu, näisid mulle väärtuslikud ja peaaegu õrnad. Mõeldes kuhjuvatele verejanulistele karjetele ma taipasin, mil määral inimolend ja loom, kes põhjalikult erinevad elus, sarnlevad surmas, ja et kõik elavad olevused sammuvad vennalikult surma teed.

Siis surusin käed rusikasse ja palusin:

Saatus-

Muretus rahulikus nooruses kasvasin üles väikeses linnas lugupeetud arsti tütreana. Mu isa oli jõurikas mees, mu ema õrn ja sale. Isalt pärisin ma oma mustad juuksed, mustad silmad ja elava temperamendi. Juba siis, kui isa mind alles plikana kuhugile viis kaasa, tundsin end täiskasvanud neiuna. Minus oli liig kiire tung ellu.

Haigla õhkkond mulle meeldis ja minu elusihiks oli ka saada arstiks. Vanemad aga ei võtnud seda soovi tõsiselt. Nad kavatsesid mind pidada seni kodus, kuni ma abiellun.

Naabri poeg Max näis neile kõige vastuvõetavama väimeespojana ja ma lugesin oma vanemate silmist seda lootust, et meist kunagi Maxiga sobiv ja õnnelik paar saab.

Max oli meeldiva välimusega sirge üliõpilane, kelle pärast nii paljud neiud meie linnakeses und ei saanud. Tundsin üksteist juba lapsepõlvest. Ta oli esmalt mu mänguseltsiline ja siis austaja. Teda ma ei armastanud, olin harjunud temas nägema vaid head sõpra, ja lapsepõlve vallatusist olid minus tema vastu välja kujunenud õelikud tunded.

Kui Max rääkis, et ta minu pärast töötada, palju raha teenida tahab — et mulle võimaldada mugavat kodu, siis naersin ma ainult sellele ja ütlesin, et tahan ise teenida, ise omal jalal ellu minna, et mitte olla kellegi mehe armualune.

„Ma ei taha! Minge ära!“

Ent rahvahulk liikus paigalt, olles valmis kõigeks.

„Meil on tarvis teda!“ hüüdis keegi.

„Surma! ... Surma!“ karjusid teised.

Üks väike käsi liikus.

„Ma leidsin! Teda võib siitsamast tappa, minu karabiinist!...“

„Õigus! Õigus! Tore mõte!“

„Mina!“

„Mina!“

Keegi suurekasvuline mees, varustatud karabiiniga, mõötis silmaga kaugust. Haarasin relvast ja tõmbasin selle ta käest.

„Neetud!“ sõimas ta.

... Ja siis inimhulk vaarus, liikus kõikjal, tõkestamatult... Nad kõik tungisid sisse.

Tagasi tõrjutud, surutud, tõugatud, püüdsin veel kord seletada, selgitada:

„Minge ära! Ma ei taha!“

Ent nende ülespiitsutatud rõõm ei võinud midagi enam kuulda ja jõena tormasid nad looma peale...

lik kiri

„Aga, Nelly!“ ütles Max. „Meie abiellume siiski!“

Pühitseti minu kaheksateistkümnenda aasta sünnipäeva. Siis nägin Robertit esimest korda. Istusime külaliskonnaga rõdul. Max oli juba rääkinud, et ta õppimise lõpetanud ja oma isa vabrikusse juhtivale kohale asunud. Juba liginesid mu sõbrannad mulle märkustega:

„Noh, nüüd saame varsti pulmi!“

„Tõhime sind õnnitleda?“

Mu seisukord kujunes piinlikuks, kui korraga Vüllneri suvila ees, mis asus meie vastas, peatus tore auto. Sirge noormees astus sellest välja ja viis tema järel väljaastuva blondi daami, võttes tal käe alt kinni, nagu lapsukese suvila väravast sisse.

„See on Vüllneri Selma,“ sõnas ema. „Selma Brock, nagu nüüd ta nimi. Ta sõitis oma mehe, dr. Brockiga, oma vanemaid vaatama.“

„Tore paar!“ hüüdis mu sõbranna Hanna. „Tõesti võib kadestada.“

„Pole midagi kadestada,“ sõnas mu ema, „sest et naine on halvatud.“

Ja siis pöördus jutt Selma Vüllnerile.

Ta oli oma vanemate ainuke laps, üleskasvatatud hellituses. Et ta ilus oli, siis oli ta paljudest noormeestest ihaldatud. Seda teadis ta ka ise ning oli sellele uhke. Ta võis teha välismaa-reise, vanemate varandus lubas seda. Kuid korraga juhtus temaga autoõnnetus ja hiljem sai teatavaks, et ta abiellunud.

„Ta mees, dr. Brock, on küll alles noor,“ rääkis mu ema, „kuid juba kuulus kirurg.“

Järgmisel päeval tuli vanahärra Vüllner meile, et oma väimeespoega tutvustada. Dr. Brock oli mees, kellele ta tõesti uhke olla võis. Temas oli kehastunud tark mõistus ja mehelik ilu. Minule avaldas ta suurt mõju. Nii et tema pilt kogu õõ mulle sõba silmale ei lasknud.

Minu isa ja dr. Brock said headeks sõpradeks. Nad arutasid oma kutseküsimusi, tegid koos pikki jalutuskäike, käisid õngitsemas. Sageli saatsin neid. Ja kunagi ei tulnud meil jutust puudu.

Dr. Brock ja mina mõistsime teineteist juba algusest peale. Esialgu rääkis ta, et oma kolmekümne eluaasta jooksul on ta nii palju näinud, et vaevalt võib veel olla, mis teda huvitab, kuid peagi märkas, et ta silmad vaatasid kiindunult minule.

„Olete nõiduslik, armas laps!“ ütles ta kord. „Teie seltsis unustan kõik mured, kogu maailm näib mulle ilusana, roosilisemais värves!“

Sedasama tundsin ka mina dr. Brocki juuresolekul.

Kui ta sai teda, et tunnen huvi arstiteaduse vastu, sõnas ta mulle kindlal ilmel:

„Teie peaksite hakkama halastajaõeks. Peaksite olema paremaks käeks minu haiglas. Mida ütlete selle kohta?“

„Meeleldi olen nõus!“ hüüdsin. „Kuid kas räägite seda tõsiselt? Isa mind kodust ära lasta ei taha, aga kui teie temaga räägite, siis vast ehk nõustub.“

„Oo, ärge võtke asja nii kergelt!“ tähendas dr. Brock. „See on raske kutse.“

„Töötan meeleldi,“ vastasin. „Tahan ainult et isal ei oleks midagi selle vastu.“

„Aga... mis ütleb selle kohta Max?“

„See ongi põhjus, miks kodust ära tahan. Max austab mind, ta on hea, armas inimene, kuid abiellumisega ei ole mul veel nii kiire.“

„Siin on teil õigus. Ärge ohverdage oma vabadust mitte kergemeelselt, Nelly. Üskuge mind, kogenud elumeest: ei ole midagi halvemmat, kui abielu, mida pärast kahetsetakse.“

Tuli palju paluda, pisaraidki valada, enne kui mu vanemad lubasid mul minna naaberlinna dr. Brocki haiglasse.

„Küll tüdined seal pea,“ ütlesid vanemad, „ja tuled jälle tagasi koju.“

Selma soovis, et asuksin nende majja korterisse, et ta ei pruugiks tunda igavust, kui Robert õhtul kaua ära on. Dr. Brockil olid ju ka veel seltskondlikud kohustused.

Asusin teenistusse. Kogu päeva töötasin nii öelda käsikäes dr. Brockiga. Ja tema abi-kaasa, kes oli ise haige, ei huvitunud teiste haigustest.

Selma seisukord näis lootusetuna. Ka targemad professorid ei leidnud nõu. Õnnetu seisukord oli tõesti abitu. Ühtegi sammu ei saanud ta teha teiste abita. Päevad läbi pidi ta lebama sohval, veidi kergendust tõi talle vaid masseerimine.

Haigel on ikkagi mõningaid soove, ta ei saa olla üks, mahajäetuna. Ja kuna dr. Brock pidi käima õhtuti haigete juures, veetsin mina ta haige naise aega.

Ta mees ei unustanud teda kunagi. Nii kui oli vaba minut, oli ta tema juures. Hoidis oma embuses, kuni Selma uinus.

Siis läks töötas oma töötoas.

Ühel õhtul tulin teatrietenduselt. Dr. Brocki töötoa uks oli lahti.

„Olete teie, Nelly?“ hüüdis dr. Brock. „Palun, tulge siia, kirjutage mul paar asja. Või olete väsinud?“

„Olge mureta. Mu uni on kaugel. Enne uinumist loen ma muidu harilikult kaua.“

„On mõnus, kui oleme kahekesi... Võtke paber. Kui kirjutate ise, ei saa keegi mu varesejalgadest aru...“

Sest õhtust saadik veetsime iga õhtu koos

dr. Brocki töötoas, kui ta abikaasa juba magama oli läinud.

Ei taha ennast vabandada, ilustada seda, mis sündis. Ütlen ühte vaid: kui kaks noort, tervet inimest teineteisele meeldivad, siis on kõik sõnad üleliigsed, siis ei suudeta millelegi vastu seista! Ja ühel õhtul haaras minu dr. Brock, ta oli mulle juba Robert, oma embusse, ta silmad puurisid mu silmi, mu paleid tundsid ta hingeõhku, ja kõrv kuulis ta sosinat:

„Nelly, ma armastan sind! Ma olen nii üksik, ma tunnen vajadust su järele, kas võid mu vastu olla hea? Anna mulle seda õnne! Olen igatsenud, jannunenud, kuni leidsin sinu!“

„Hilja!“ katkestasin teda. „Seda ei või öelda Selma...“

Valujoon ümbritses ta suud. Ta kõndis mööda tuba edasi ja tagasi, jäi siis äkki mu ette seisma ning rääkis:

„Nelly, ma pole kellegiga selle üle veel rääkinud, kuid sul on õigus seda teada saada... Õppisin tundma Selmat. Ta on pärit paremast perekonnast. Oli ilus, elegantne, kõigest jumaldatud. Tema tutvus oli mulle auks. Olin noor. Flirtisin Selmaga. Ühel õhtul palusin teda autosõidule. Olin kindel oma heale masinale, oma sõiduoskusele ja panin peale suure kiiruse. Ent siiski oli mu tähelepanu enam mu kaunil kaaslannal kui teel, mida sõitsin. Ja ühel kurvel kaotasin valitsuse rooli üle ning auto lendas maantee kraavi. Meid viidi haiglasse. Minu vigastused osutusid õnneks kergeteks, kuid Selmal oli ristluumurre ja närvikava vigastus. Tema elu oli kaalul. Arstikunst suutis teda jätta küll ellu, kuid ta pool keha jäi halvatuks. Kui esimest korda teda haiglas külastada tohtisin, lasin ta ette põlvili ning palusin andeks oma kergemeelsust, mis põhjustas õnnetuse. Mu süda tegi mulle valusaid etteheiteid ja lootsin kergendust ta andestamisest.

„Arstid räägivad,“ ütles ta, „et ma kunagi terveks ei saa. Et mul peab alati olema inimene, kes minu eest hoolitseb... Kas tahate seda vaeva võtta endale? Abielluda minuga?... Kes võtab minusugust õnnetut olevust enam endale naiseks?..“

Ma nõustusin. Kuni ta ise liikuda ei saa, oleme ühendatud. Ma pole Selmat kunagi armastanud. Olen teinud, mis mu võimuses, et ta elu kergendada. Olen kannud kohustust, mille olen endale võtnud, kuid... nüüd olen õppinud tundma tõsist armastust... Nelly, ära jäta mind, jää mu juurde!.. Ma ei luba endale sinu suhtes midagi!.. Ainult, kui tean, et oled minuga... Kui võin silitada vaid su kätt!“

Ma jäin. Jäin — kuigi mul sellest hädaohlikust vahekorrrast selged teadmised olid.

Mu isa jäi kopsupõletikku. Tõttasin koju ja jõudsin sinna mõned tunnid enne ta surma.

Ta oli veel meelemõistuse juures, naeratas nõrgalt ning palus tasa:

„Jää koju, Nelly — meie oleme nii kaua üksi olnud. Luba, et sa enam kodust ei lahku.“

„Ei lahku, isa!“ nuuksusin ma.

„Ja — abiellu Maxiga. Tema on hea mees, tema hoiab mu tütrekest ja hoolitseb tema eest...“

Need olid mu isa viimased sõnad.

Kui leinaaeg läbi oli, palus Max mu kätt. Armastasin Robertit, kuid nähes tema ema soovi ja kaaludes asja mõistuse seisukohalt, võtsin Maxi ettepaneku vastu. Abiellusime. Elasime ema juures kodus. Seal tuli sõda. Roberti haigla muutus sõjahaavatute laatsaretiks ja mu mehe vabrik hakkas valmistama relvi. Nii jäid nad mõlemad koju. Esialgu vähemalt.

Vahete-vahel nägin Robertit ja Selmat, kui nad oma vanemaid külastasid. Minu vahekord Robertiga oli tagasihoidlik-sõbralik. Ent tundsin siiski, et kord lõõmanud kirk veel uuesti ärkab.

Seal tuligi aeg mu mehel minna isiklikult liinile. Ta määrati teenistusse ühte auto-kolnni.

Oli Max läinud liinile, asusin ma jälle dr. Brocki haiglasse teenistusse. Jälle olime kahekesi ja — õnnelikud.

Sügisel levines soetõbi. Robert ja Selma haigestusid ühel ja selsamal päeval. Naise nõrk organism ei suutnud vastu panna haigusele ning ta suri teisel päeval.

Robert põdes kaua. Hea hoole tõttu sai ta viimaks jalule. Siis võimaldas talle ta rikas tädikõnne kosumise suvituskohas ja Robert palus, et sõdaksin temaga kaasa.

Läksin. Ja veetsin ilusamaid päevi oma elus. Robert kosus. Oli varsti jälle terve mees, värskes elujõus. Soovis, et kirjutaksin Maxile, et ta annaks tagasi mu vabaduse.

Ma kõhklesin kaua. Viimaks andsin järele. Kirjutasin Maxile, jutustasin ära kogu oma loo, ilma et oleksin midagi varjanud, midagi luuletanud...

Ei tulnud mingit vastust...

Robert tervenemult pidi sõitma tagasi oma laatsaretti, ma läksin ema juure.

Läks mõni nädal, kui mind kutsuti Roberti juure. Temaga oli juhtunud õnnetus. Leidsin ta eest raskest palavikus. Arstid olid tema elu suhtes kahtleval seisukohal. Mitu nädalat hoolitsesin ma ta eest. Seal ühel päeval heitis ta minu süleluses hinge.

Ma olin kaotanud huvi elu vastu. Ei läinud mulle korda, mis sündis mu ümber. Elu oli kaotanud mulle igasuguse mõtte, igasuguse huvi ja ilu. Läksin siis ema juurde tagasi.

Hallilt möödusid päevad lootusetuses. Mida oli mul veel oodata? Nüüd, kus oma armsaima olin kaotanud. Vaid surm oleks õige lahendaja

olnud! Kuid minu murekarikas ei olnud veel täis. Ühel päeval saabus telegramm, milles mees teatas kojutulekust! Minu mees, kes aastate vältel endast elumärki ei annud. Mis pidi nüüd saama? Sellele võimalusele põlnud ma üldse mõelnud.

Ta oli saanud sõjas haavata ja olnud kaua aega vaenlase laatsaretis.

Max teretas mind suurema rõõmuga, kui seda tema juures üldse kunagi näinud olin. Ta oli õnnelik, et jälle kodus oli, mind oma embuses hoida võis — kirjast, mis saatsin talle sõjaväljale, ei lausunud ta sõna. Minu ärevus möödus pea ja meil algas rahulik ja õnnelik elu. Kõik kahtlused olid kadunud ja lootsin kogu eluaja oma hoolitseva mehe kõrval mööda saata.

Ühel päeval külastas Maxi keegi ta sõjaseeltsimees. Nad olid kohtunud tänaval. Sõber oli näinud Maxi siis viimast korda, kui see haavata saanud ja vangi langenud.

„Ei teadnud su aadressi kuid teadsin, et oled juba koju jõudnud,“ rääkis sõber Georg. „Kuid lootsin, et sind kunagi ikka kohtan. Sinu kirjatasku ühes päevapiltidega, mida sa nii väga hoidsid, tõiin ma kaasa. See on mu toas võõrastemajas.“

„See on väga armas sinust, Georg!“ vastas Max. „Saadan sinu koju ja siis saan selle kätte.“

Meestel on ikka omavahel midagi rääkida, sellepärast jätsin nad üksi.

Südaöösel äratas mind Max unest. Ta hingeldas suurest ärevusest, ta nägu oli kahvatu.

„Mis juhtunud?“ küsisin hirmunult.

Ta näitas mulle kirja — sellel on minu käekiri. Taevas! See õnnetu kiri, mille saatsin talle sõjaväljale!

Otsekui palavik haaras kogu mu keha. Ma ei saanud suust ühtki sõna. Pärani silmil vaatasin tarretult oma süütõendusele.

„On see sinu kirjutatud?“ karjus ta. „Vasta! Miks sa ei räägi?“

Hirm halvas mu keelepaelad. Võisin vastu- seks ainult noogutada peaga.

Nagu hoobist tuikus Max, haaras kätega õhku, ning kramplik värin läbib ta keha.

„Nii siis petetud!“ kiristas ta läbi ham- mast. „Sul oli armuke, kuni ma...“

Tahtsin talle hiljem kõike ära seletada, kuid enne, kui seda sain, oli Max majast lahkunud.

Teisel päeval lasi ta pakikandjail ära viia omad asjad. Kõik minu katsed teda kohata, temaga rääkida, jäid asjatuks. Mõni nädal hiljem kirjutab ta, et on läinud teise linna ja et ma võivat saada lahutuse — ta ei tahtvat mind enam näha.

*

Pea rääkima, kui suur oli mu kurvastus? Seda südamevalu ja mõistuse etteheiteid! Neid

kibedaid pisaraid! Seda kõike ei suuda ma sõnul rääkida. Nüüd, kus Maxi jäädavalt olin kaotanud, tundsin ma alles tõsiselt, kui väga ma temaga seotud olin, kui väga vajasin ma teda, kui väga olin armunud temasse, kuidas leinasin meie kustunud õnne järele. Kogu maailm näis mulle tühjana ning südantlõhestavalt

„On see sinu kirjutatud?“ karjus ta.

valusana tundus tumm etteheide mu ema silmis!..

Mõned kuud pärast seda, kui Max mu maha jättis, sündis meie tütreke. Väga ilus laps, nagu Maxi suust kukkunud. Oo, kuidas ihaldasin oma mehe järele, kui õnnelik oleksin olnud, kui ta väiksekest oma kätele oleks võinud võtta! Aga ma ei kirjutatud talle. Tema vanemad olid juba ammu kolinud teise linna, ja nii kuulis Max alles hiljem oma isaks- saamisest — oma täditütre kaudu, kes pikemat aega reisul oli olnud ja meid vana tutvuse pärast külastas. See saatis Maxile telegrammi, et ta kohe sõidaks. Max tuli, lasi enesele näidata last, kuid keeldus nägemast mind!..

*

Aastad läksid. Asusin oma endisele kutse- alale, teenima linna haiglasse.

Baby, nagu hüüdsin oma tütrekest, elas va-

heldamisi minu ja Maxi juures teises linnas. Laps kuulub ju meile mõlemale. Ja armastas meid mõlemaid. Tal oli nii südantlõhestavalt valus, kui kummagi meie juurest lahkuma pidi.

Mehe täditütrelt kuulsin, et Max meie tütrekesse tulevikule mõtles ja nii mõnigi kord oli kaalunud meie ühist elu jätkata. Lapse pärast. Tundsin südames, et ta mulle ei andesta, mind enam ei armasta, kuid ootasin seda silmapilku siiski suure igatsusega.

Baby oli Maxi juures ja pidi sõitma minu juure. Ootasin päeva, mil ta tulema pidi, ootasin öö. Jumal, mis elasin ma hinges üle! Kas tõesti minu armastatud Babyga on juhtunud õnnetus.

Saabus järgmine päev. Unetust ööst olin väsinud, hingeliselt murtud. Ootasin. Seal sõitis meie maja ette auto. Autost väljus Baby.

Kogu ilm nagu oleks läinud mulle heledamaks. Baby tuli! Auto seisis, ei liikunud paigast.

„Emakene.“ sõnas Baby, „tule auto juure.“
Ma läksin.

Auto uks oli kinni, ma avasin selle. Lootsin leida autos mõnd pakki, sest igakord, kui Baby Maxi juurest tuli, saatis see ikka midagi kaasa.

Autos istus Max.

Ukse avanud, jäin tardunult seisma. Mis oli meil veel teineteisele rääkida? Kuigi süda nii väga rääkida tahtis.

„Nelly!“ sõnas Max. Väga rahulikult.

Ma seisatasin.

„Olen saatnud tütrekesega alati kaasa pakki,“ rääkis Max edasi. „Sa ei ole neist ühtki saatnud tagasi, kas võtad vastu ka tänase...?“

Heitsin silma autosse, seal ei olnud ühtki pakki. Jäin imestunud silmil vaatama Maxile — kui võõrale. Ei usu enam isegi, kuis võisin olla nii külm.

„Kas sa tõesti seda ei näe?“ küsis Max. Ja tema hääles oli niisugune õrn kõla, et liigutatult, tummana seisma jäin. Mu silmad ei otsinudki enam pakki, silmi tumestasid pisarad. Tagasihoidmatult. Häbenesin näidata Maxile pisaraid.

„Ei leia ikka?“ küsis Max edasi ja sõnas siis: „See olen ju mina!“

Ei mäleta enam, mis sündis siis, kuid teisel päeval valutas mul pea. Max räägib, et ma olevat ära löönud pea vastu auto ukse lage. Et olevat tormanud tema kaenlasse.

Oo, ma oleksin valmis olnud või pea otsast ära lööma. Max tuli tagasi! Tuli minu juure! Ja kallistas, suudles mind, kui ma tormasin ta juure autosse.

Mäletan vaid seda, kui väljusime autost, kuidas särasid Baby silmad.

Lapski sai aru, kui suur õnn on perekonnas see, kui isa ja ema teineteist armastavad ja kui on leitud ühine kodu.

KUMMITUS MEREL

A. M. Fahland

Lakkamatult, sekundiliste vaheagadega undas „Katri-Fordi“ udusireeni. Ettevaatlikult, aeglaselt liikus laev läbi kanali. Kollakas, tihe udu hõljus püsiva vallina vee peal. Udu, mis lämmatas iga hääle ja halvatas tehtjõu.

Kajutites oli meeleolu loid. Mängiti kaarte, suitsetati. Väljast sissetungiv udu laskus märja rätikuna inimestele ja esemetele. Laevalael valitses sügav vaikus, mille katkestasid vahetevahel ekslevate kajakate tiivalöögid.

Keha pingutatud närvilises põnevuses, käed udusireeni nõõril, seisis „Katri-Fordi“ kapten Steevens komandosillal. Asjatult ta teravad silmad püüdsid läbistada udumassi. Kui ilm ei selginud, pidi laev

arvestama suurt hilinemist. Juba kolm päeva udu hõljus vee peal ning kapten Steevens ei saanud lahti mõttest, et see on ta viimane sõit. Äbivardava hädahoju aim täitis teda. Kuna ta püüdis vägivaldselt tagasi tõrjuda hirmutunnet, ta vaimusilma ette ilmus väike roheline uppuv majakene säravate aken-dega, mille taga viibis tema noor naine Brigita, kes ootas last. Nädala eest ta oli kirjutanud, et tunneb end haiglasena ning ootab oma raskeimat tundi.

Kapteni süda tõmbus valusalt kokku. Tume udumass tundus rõhuvat teda mäena. Ta oli lubanud naisele tagasi jõuda nii pea kui võimalik. Nüüd too kuratlik udu purustas kõik lootused.

Hum-m-mm! Kapten kuulatas kaeblikku sireeni undamist üle vee. Ükski valgusekiir ei läbis-tanud uduvalli. Võimata oli kindlaks teha, kui kaugel olid laevad üksteisest. „Katri-Fordi“ masinad töötasid poolkai-gus, sest iga hetk võis karta kokkupõrget. Jan Steevensirä-gu oli kui kivist raiutud. Meel-d äärmuseni teritatud, silmad ja kõrvad püüdsid tabada vähe-matki häält, mis teadustaks lähenevat hädahohtu. Kurssi pida-da osutus võimatuks. Vaid mõ-ni meremiil oli sõita veel siht-kohani. Viha tõusis kaptenis Udupilv paistis punasena ta silme ees. Ta laskis lahti udu-sireeni nõõri ning surudes käed rusikasse pomises: „Kas nii või-naa, aga pean selle läbi viima. Tean, et see on saatuse trotsi-

mine, mis praegu ette võtan. Kuid Sina seal ülal, kelle teadmata ükski varblane ei kuku katuselt, aita mind!" Ta pani käe masinakangile. „Täiskiirus

„See on ju — — on ju — — pomes kapten.

edasi.“

Masinist andis käsu tagasi komandosillale. Hetk hiljem laevainsener seisis kapteni kõrval. „Härra kapten, see on hullumeelsus, mis teete!“

„Härra,“ ütles Steevens, ning ta silmad ahvardasid tungida koopaist, „vastutan ise oma tegude eest!“

Täis kiiruga sööstis „Katri-Ford“ udumassi.

„Laev! Laev!“ kostsid äkki hüüded tüüribordilt. Kapten pöördus. Läbi kaheks jaguneva uduvalli tume vari sööstis hiiglakiiruga „Katri-Fordi“ sihis. Kokkupõrge näis möödapääsmatu. Ühe hüppega oli kapten

Steevens tüüriratta juures ning koos tüürimehega neil õnnestus viimsel hetkel pöörduda laev kõrvale. Vaevalt meetri kauguselt sööstis võõras laev mööda. Tardunud ehmatuses, kapten ja meeskond vaatasid järgi laevale, mis hääletult, nagu kehatult oli libisenud mööda. Laeva nina oli purustatud, küljed olid roostepunased ning kaetud mererohu ja konnakarpidega. Mingid lapid ja närud lehvitsid, kuigi polnud vähematki tuulepuhangut. Surmavaikus valitses laeval. Korstnast ei tulnud suitsu, udusireenid vaikusid. Tüüriratta juures vaid seisis liikumata kogu, mähitud õlimantlisse, südvester tõmmatud näkku. Silmad sügavais koopais vaatasid liikumatult tühjusse.

Jan Steevens kummardus ettepoole, nagu tahtes laevale järgi söösta.

„See on ju — — on ju — — ta pomes. Siis, pannes käe kangile: „Poolkiirus.“

„Kiusasin jumalat, ning omas suurmeeles ta andestas mulle!“ ta ütles käsi risti pannes. „Laev oli „Trelleborg“, ning mees tüüril oli mu vana sõber Gösta Grogh.“

Meeskond seisis veel sosistades dekil, kui „Katri-Fordi“ lähedalt udust ilmus mingi ookeaniauriku hiiglakuju, mis „Katri-Fordi“ lähedalt mööda sõitis. Jan Steevens koostas käed vaikselt tänapalveks.

„Poleks ma muutnud kurssi ega andnud poolkiirust, me lebacksime kõik praegu põhjas!“

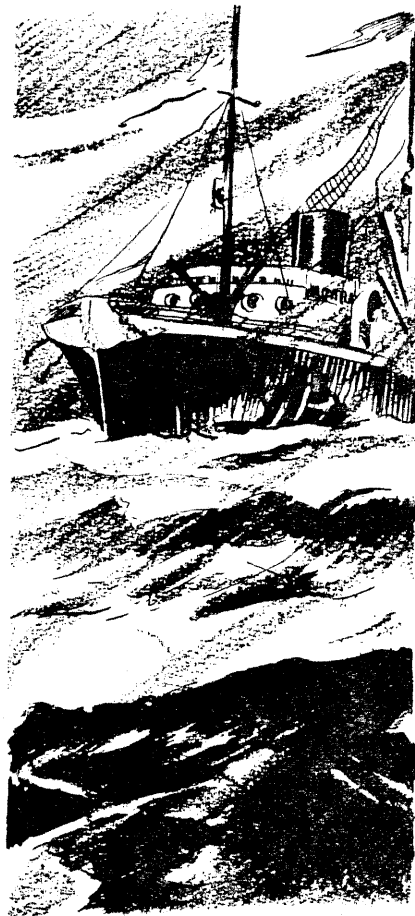
Järgmisel päeval ilm selgis. Päikesekiired läbistasid uduvalli, mis kulissina õhku rullus.

Viiepäevase hilinemisega „Katri-Ford“ jõudis sihtkohale. Jan Steevens võis äsjasündinud lapsukese ja haigusest veel nõrga naise oma rinnale tõmmata.

Kui ta samal päeval mõne tuttavaga kohates jutustas oma elamusi udus, kuulajad muutusid vaikselt.

„Sa naljatad!“ ütles üks. „Ei mõtle!“ ütles kapten. „Pealegi mu meeskond nägi samuti laeva.“

„Siis olite kõik purjus,“ ütles keegi tuttavaist, ning ta hääle omas võõra kõla. „Aurik „Trelleborg“ hukkus kolme nädala eest kogu meeskonnaga.“

Läbi kaheks jaguneva uduvalli sööstis tume vari . . .

Üks neeger oli tapnud inimese ja mõisteti selle eest surma. Enne elektritoolile minekut kahjatses neeger oma tegu ja ütles: „Seda ei tee ma enam kunagi. Surm on mulle hoiatuseks.“

Koolis kõneldakse saartest. Õpetaja tahab, et väike Karl seletaks temale, mis on saar.

„Saar on merepõhi, mis ulatub veest välja,“ vastab Karl.

„Kas ta on väga musikaalne?“ „Jah, väga musikaalne. Ta mängib oma abielus juba ammugi teist viiulit.“

„Mis tükk see on, mida majaproõli praegu mängib?“

„See on „Kutse tantsule.“ „Ah nii! Kunas mängib ta küll „Kutset sõõma?““

Kuidas saadakse näitlejannaks

Jooni pr. Marta Parika lavatööst

Käesoleva „Romaani“ kaanepildiks on ülesvõte „Estonia“ näitlejannast pr. Marta Parikast. Peatume sel puhul ka selle näitlejanna lavategevuse juures lähemalt.

Juba koolipõlves tekkis pr. Parikas'el suur huvi lava vastu. Küllap see on vist päritud ta emapoolselt vanaisalt, kes oli suur laulu- ja mängumees ning endale koguni ise viiuli meisterdas.

Näitlemine huvitas väikest Martat niivõrd, et ta koos omaealiste lastega hoovi pisikeses näitelava ehitas. Lapsed koostasid ka näite-trupi ja katsusid „Lõbusat talupoega“ mängida. Eimerle't ja Lehma-Liisut. Lapsed asusid agaralt asja kallale ja tegidki näitemängu ära. Publikuks olid maja elanikud. Ei lepitud mitte ainult mängimisega, vaid katsuti koguni ise tükke luua.

Kinos käis pr. Parikas kooliplikana hooliga ja ei jõudnud küllalt imestada kõike seda, mis ta seal nägi. Kinos tuli muidugi käia salaja, sest kui õpetajad oleksid sellest teada saanud, siis oleks kohe kuri karjas olnud. Kinost tulles, mööda pimedaid tänavaid koju poole sammudes katsus koolitüdruk ekraanil nähtut järele teha.

Nii juhtuski, et mõnigi inimene jäi imestanult tänaval seisma ja vaatama, et mis kummalisi liigutusi see koolitüdruk küll teeb. Koolitüdruk aga ei hoolinud sellest midagi, vaid sammus edasi ja katsus aga Veera Holodnaja'ilmet ja žesti iga hinna eest tabada.

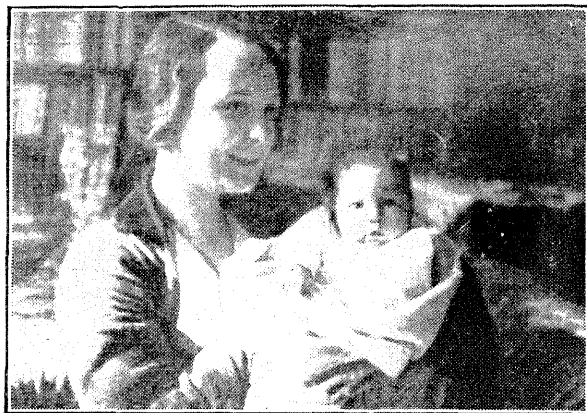
Muidugi — teatris vaadati ära kõik, mis seal aga üle lava läks. Tol ajal olid pedagogid teatri väärtuse suhtes õige kahtleval arvamisel. Sellepärast ei nähtud ka healmeel, et kooliõpilased tükkisid sinna. Koolitüdruk Marta Sauna hiilis siis ettevaatlikult teisele rõdule, kuhu koolmeistrite silm nii kergesti ei ulatanud, ja vaatas sealt suures vaimustuse seda, mis tehti laval. Nii mõnigi kord tuli talle nii suur tung kaasamängimiseks, et tal tahtmine oli kõrgelt teiselt rõdult alla hüpata ja — laval sekka lüüa.

Muide, peale õe, pr. Kasemetsa, ei ole pr. Parikase perekonnas näitlejahuvidega inimesi olnud.

Kuigi pr. Parikas kooliplikana tundis põlevat huvi lava vastu, ei pääsenud ta sinna niipea. Ta pidas mitut ja mitut ametit, enne kui viimaks lõpulikult ja jäädavalt lavale siirdus. 1916—1918 a. töötas ja teenis endale leiba kontoriametnikuna Tallinna tänavraudtee — n. n. „konka“ — valitsuses. Seal läks ta hiljem müüjannaks. Igapäevase leitvöö kõrval aga pühendas pr. Parikas kõik

oma vaba aja lavale. Juba 15-aastasena mängis asjaarmastajana kaasa „Valvajas“ ja ka „Pandorinis“, mis asus vana „Estonia“ ruumides.

Ei maksa vist siia juurde lisada, et neiu oli teatrist pöörases vaimustuses. See oli ta esimene mõte hommikul ärgates ja viimane öhtul

Pr. Parikas oma tütrekesega.

uinudes. Ka veneaegses „Töölisteris“, mis Saksa teatri ruumides etendus andis, esines pr. Parikas väikestes osades. Kord sai ta oma kätese isegi ühe suurema osa — see oli G. Moseri komöödias „Raamatukoguhoidja“.

Siis asutati Narva maanteele miniatüürteater „Apollo“. Seal hakkas pr. Parikas esialgu etteüttelejana kaasa tegema. Ta tahtis küll kangesti lavale mängima minna, kuid ei julgenud. Etteüttelejana teenis proua tol ajal suuri loorbereid. Temaga oldi väga rahul. Juhtus siis kord nii, et vajati kiiresti noore tütarlapse osa mängijat. See, kes seda pidi tegema, oli jäänud tulemata või haigestunud. Näitejuht pöördus siis pr. Parikas'e poole, et mängigu tema see osa maha. Pr. Parikas punnis algul kangesti vastu. Hirm oli — ei julgenud. Viimaks — suure rääkimise järele — võttis ta pakutud osa siiski vastu ja mängis selle ka ära. Ta tööga olid teised rahul, ja talle eneselegi hakkas nüüd mängimine rohkem meeldima kui kastis istumine ja etteüttelemine.

Sellest peale ei lastud teda enam üldse kasti. Algul oli ikka hirmu ja erutust küll. Kord laval olles oli pr. Parikas nii erutatud, et rääkis küll pool oma teksti ilusti ära, kuid teise poole jättis rääkimata ja lahkus lavalt. Alles väljas tuli talle meelde, et muist juttu jäi ju rääkimata. Eks läks siis uuesti tagasi ja ütles ära, mis oli puudu jäänud.

Töötanud mõni aeg Tallinna „Apollon“,

siirdus pr. Parikas Tartu „Apollosse“, kus sai pool rohkem palka kui Tallinnas. Tartust tuli ta uuesti Tallinna tagasi „Marina“ miniatüür-teatrisse.

See oli 1921. aastal, kui proua Parikas läks ennast ühes tolleaegse abikaasaga härra Niilusega „Estonia'sse“ pakkuma. Ta oli siis 21-aastane. Kadunud Jungholtz vastas aga proua küsimusele, et kas vajatakse näitlejannat, eitavalt. Härra Niilusega aga kõneles ta pikemalt, sest see oli karakternäitleja. Pr. Parikas ei jätnud oma kavatsust nii kergesti pooleli. Ta läks nüüd pr. Erna Vilmeri juurde, kes parajasti hakkas lavastama Jules Romain'i „Pölist Cromedeyre'i“. Erna Vilmer tegi pr. Parikasega katset ja jäi rahule. Ometi kujunesid asjad nii, et pr. Parikas sai küll osa, kuid — dublandina. Seega ei pääsenud ta esietendusele. Pr. Vilmer oli noore näitlejanna vastu väga lahke ja aitas talle igati kaasa.

Nii sai pr. Parikas'est näitlejanna ja nii läks ta „Estonia“ lavale, kus töötanud juba peaaegu 13 aastat ja loonud hulga häid ja kauaks meelde jäävaid kujusid.

Olgu siin kohal nimetatud mõned pr. Parikas'e loodud suuremad ja tähtsamad kujud: Gogoli „Revidendis“ esines ta linnapea tütreni, Mait Metsanurga „Vagade elus“ — Maalina. Thaddaus Rittneri komöödias „Hundid ööl“ mängis pr. Parikas prokuröriproua Julie osa. Artturi Järviluoma „Põhjalastes“

esines pr. Parikas — Liisa osas. Seda tükki on pr. Parikas mitu korda ka Soomes mängimas käinud. Esimest korda oli see 1924. aastal, mil pr. Parikas ühes Ants Lauteriga „Põhjalasis“ Helsingis mängis. See oli ühtlasi ka esimene eesti näitlejate esinemine Soomes. 1929. aastal käisid pr. Parikas ja Ants Lauter jällegi Soomes — Turus ja Helsingis „Põhjalasi“ mängimas. 1931. aastal märtsikuul külastas „Estonia“ trupp Helsingi Kansalisteaterit, kus esineti „Teekonna lõpu“ ja „Patuolnaga“. Viimases esines pr. Parikas müüjanna osas.

Aastad on läinud kibedas töös. Palju õnnestunud ja häid kujusid on pr. Parikas loonud. Neist peab ta ise meeldivamateks osadeks „Õnneliku Sakariase“ professori tütar, Hugo Raudsepa „Salongis ja kongis“ poliitilise salongi perenaist Johannat, „Abielud sõimitakse taevas“ — enesetapjat ja „Luiskam ja nunnas“ — nunna. Need osad, milliseid pr. Parikas on kartnud, et need ei sobi talle, on tal tulnud kõige paremini välja. Näiteks Kitzbergi „Libahundis“ Tiina ja E. Vilde „Pisuhännas“ — Mathilde osa.

Praegu on pr. Parikas küpses lava-eas ja meie võime temalt loota veel palju kunstikülastavaloomingut.

16 aastat on pr. Parikas laval töötanud, kuid alles nüüd — nagu ta ise ütleb, hakkab ta lahtiste silmadega vaatama töösse ja osadesse.

— 0 1.

Lõikuse ajal

C. Broehl-Delhaes

Tornikell lõi haledalt ja sõbralikult üheteistkümnendat õhtutundi, kui Vienzenz Lindi avas oma majaukse ja astus tänavale.

„Lähed juba?“ hüüdis ema järele.

Vienzenz pöördus ja ütles: „On juba aeg! Seisin liig kaua marjapressi juures. Peter veab seni viinamarju juure. Mul on täna öövalve viinamäel!“

Ja kuna ta ema murelikult käed kokku pani, sest Tine äraminekust saadik oli ta poeg väga muutunud, sammus Vienzenz läbi uinuvate tänavate. Mitu korda tõstis ta haistes pea. Palavalt ja magusalt hõljus marjade ja värske veini lõhn õhus. Aiakestes noogutasid lilled kirjus ehtes. Oi, kui ilus on mägijuhi maja, ehitud

metsiku viinamarja punaste lehtedega... Mägijuhi maja! Seda vaadates tõmbus Vienzenzi süda kokku. Kuhu on jäänud Tine must peake aknalt? Kuhu lill, millise Tine sageli kelmikalt viskas just tema jalge ette...?

Viinamarjade mahl, mis asus iga maja keldris, tõusis nagu maa-alt ja joobnustas mõttes sammuvat noormeest. Vienzenz teadis, ka ta ema kannatas ühes pojaga, sest saadik, kui Tine pakkis omad asjad ja sõitis suurlinna, sest talupoja ja viinamarja-istanduse töö näis talle liig raskena ja lihtsana... Tahtis mõne linnahärraga abielluda, see Tine, et ei oleks vaja rasket tööd teha. Nii, või siis linnahärraga! Ja Vienzenz surus nii tugevasti huuled kok-

ku, et neist polnud midagi näha, ja sammus kiirelt ja raskelt oma teed, nagu põgeneks mägijuhi maja ja mälestuste eest, mis alati ta silme ees seisis. — Ülal viinamäel tormas Lauri kes seni oli valvanud, talle ärevalt vastu.

„Kuhu jäid nii kauaks? Kas sa siis ei tea, et lubasin Katit külastada? Mis mõtleb mu neiu minust, kui jätan ta nii kauaks üksinda? Pane tähele, äsjakatsusid kaks meest kõrvaldada tagumise tee eest kibuvitsa oksi, mis olid varaste kaitseks sinna asetatud. Neil kahel oli vist janu veini järele, mis asub veel marjades...?“

Vienzenz surus viinamarja-istanduse vahi relva tugevamini pihku ja vaatas Laurile järele, kes vallatult ja kiirelt jooksis hilinenud kohtamisega Vienzenz naeratas kibedalt. Tema pärast ei vajaks küll keegi tõtata järgmisele valvekorrale, tema võiks kogu öö valvata! Tal on aega!

Tal pole vaja kohtamisele tötata! Tema armsaim neiu istub võibolla mõne linnapoisiga praegu kohvikus ja edvistab. Võibolla meeldib sellele poisile just niisugune neiu nagu Tine, õunapuudie värvi näonahaga ja lohukestega palgeil. Mõõdunud aastal oli neiu lõikuse ajal veel siin viinamäel olnud ja ta lumi-valged pluusikäised lehvitsid tuules. Ja paljude teiste neidude kirjude pearättide vahel helkis ta must peake, katmatult. Ja kuldsest pruunid silmad naeratasid Vienzenzile, kui see ronis oma kandekorviga üles, et neiuult nopitud marju vastu võtta ja neid alla suurde toobrisse viia. Ja kui nüüd Tine veel tagasi tuleks, võibolla on ta juba peeneks linnaneiuks muutunud, kes oma käsi maotööga enam ei vaeva. Alt orust kostab muusika ja poiste ning tüdrukute laul. Shveitsi viinapuude kasvatajad ja noppijad-töölised on lõikuse ajal väga rõõmsad. Ah, poleks mitte Vienzenz end siin ülal nii üksikuna ja maha-jäetuna tundnud, ja see valvelolek nii kurbi mõtteid äratanud — — —

Pea, kas ei hiili seal keegi teel?!

„Kes seal on?“ hüüab Vienzenz, kuid ta hääles kostub rõõm õise külalise tuleku üle. „See olen mina!“ vastas arglik naisehää.

Vienzenzil jooksis palav juga üle selja. Ei saanud alguses sõnagi suust.

„On see võimalik? Tine, sina?“

„Jah, mina, Vienzenz!“

„Vaata ometi, või Tine!“ kordas Vienzenz veel kord ja sammus tulejale vastu. Ja ta süda peksab meeletult. „Tulid siia külla?“

„Ei!“ ütleb neiu, ja muud midagi; laskub siis väsinult kivile. „Olen nii väsinud — — oh, ja janu!“

Vienzenz mõtleb natuke, hüppab siis üle müüri viinamäele, viskab sealt ülevalt Tinele marju sülle, ilusaid, hoolega valitud marju, ja ronib siis tagasi neiu juure. Kuid Tine istub, marjakobarad käes, selle asemel et neid janu kustutamiseks ruttu sööma hakata, ja karmi tööga harjunud käed veeretavad õhukese kestaga marju.

„Kas sa ei taha neid?“ küsib Vienzenz.

Ja neiu vastab: „Oo, kindlasti, väga!“ ja kugistab

rutuga marju. „Vaata, selles seisib viga!“ ütleb siis järsku. „Ma ei suutnud neid marju unustada linnas, ja seda lõhna ja päikesepaistet viinamäel — — ja — — ja — — — kuidas sa alati minu juurest marjad alla viisid — — ja mõtlesin, kelle juurest sa küll tänavu marju tõrde kannad, võibolla Felice juurest, selle rumala, narri olevuse juurest, kes sulle alati järele jooksis ja sinuga edvistas — — —“

Nüüd teab Vienzenz järsku: linnapoisse ei vaja ta karta. Neiu tuli tagasi palavast koju-igatsusest — — ja — — armukadedusest aetud, sest ta oli Vienzenzi siiski rohkem armastanud kui alguses arvas; minnes kerge südamega linna...

„Mis sa mõtled!“ hõiskas Vienzenz. „Nüüd toon ka tänavu sinu juurest marju! Ja kui sul on tõsised tunded, mitte vaid mängimiseks, siis toon sinu juurest veel palju enam! Näiteks selle...“ Ta tõmbas neiu enese vastu ja suudles teda. „Kuid nüüd võid minna ja omale pruutpärja tellida! Eks ole, abiellume viinamarja lõikuse aja lõppedes?“

Liisk on langenud!

8.

Arno Alexander'i romaan

Võis kohe näha et see side oli seotud väga oskamatult. Rebane ja Palu tõid enese ja Leena jaoks toolid ja kõik kolm istusid laua juurde. Teised pidid istuma koomale, et neile teha ruumi. Nii tuligi, et kolm juuretulistat sattusid istuma üksteisest lahku. Seetõttu polnud neil ka võimalik arutada, kust need kaks politseinikku nii äkki välja ilmusid. Nad ei saanud ka edaspidise tegevuse suhtes üksteisega kokku rääkida.

Rebane istus paruni ja hr. Meissneri vahel. Talle tundus, nagu oleks ta seganud nende mõnd väga tähtsat juttu. Nüüd aga vaikisid mõlemad kangekaelselt ja kõlistasid oma kahvlitega närviliselt vastu taldrikuid. Rebane ei unustanud kolonelile antud lubadust ja pöördus otsustavalt paruni poole:

„Andestage, härra parun, kuid ma tutvusin vähe aja eest kolonel Sheremetjeviga. Ta on

praegu väga piinlikus seisukorras ja mina lubasin teda aidata...“

Parun muheles kuidagi imelikult ja ei vastanud midagi. Härra Meissner aga hakkas äkki kõva häälega naerma.

„Liisk on langenud!“ hüüdis ta lõbusalt. „Kas ta jutustas teile ka seda lugu? Mis? Üks... kaks... kolm... tuld!“

Rebane kortsutas süngelt kulmu. Ta oleks meeleldi vastanud teravalt, kui see mitte poleks olnud tema ülemus.

„Ma arvan — see on väga kurb lugu,“ ütles ta tasa. „Kahtlemata oli ta varemalt kolonel ja kaotas oma mõistuse mõne suure vapustuse tagajärjel. Ja nüüd elab ta minevikus...“

„Mis teie seal räägite?“ käratas äkki parun. „Kolonel Sheremetjev olevat kaotanud oma mõistuse? Teie peate teda vist küll hullumeelseks?“

Rebane pöördus nüüd paruni poole. Tapilk sattus sellejuures Leena kahvatule näole, ja Rebane märkas, et neiu silmitses teda väga teravalt. Ta unustas aga selle jälle kohe, sest ta vastas parunile.

„Mõistuse kaotamine ja hullumeelsus on vist üks-ja-sama, härra parun,“ ütles ta väga tõsiselt.

„Kuigi see on üks-ja-sama, sellegipärast ei ole kolonel Sheremetjev hullumeelne! Pidage seda jäädavalt meeles!“

Kuid Rebane oli seekord kangekaalsem kui müüdu.

„Ma tahaksin teada,“ algas ta uuesti, „mis-pärast teie kindlat fakti eitate. Ma arvan, et teil on häbi, et teie pidasite vaest vaimuhaiget siin endal klauniks.“

Parun vaatas Rebasele nii juhmilt otsa, nagu poleks ta tema jutust ainustki sõnamõistnud.

„Kas klaun või mitte,“ ütles ta viimaks süngelt. „Kuid — igatahes, pole ta sugugi mitte hullumeelne. Kolonel on küll ehk veidi koomiline inimene, aga see pole kaugeltki mitte hullumeelsus. Eks ole, härra Meissner. Seda ütles ju ka dr. Hauser, kui meie seda temalt küsisime?“

Meissner noogutas jaatades pead.

„Teie võite seda uskuda, härra Rebane,“ jatkas parun juba sõbralikumalt. „Dr. Hauser on seda alati öelnud.“

Rebane kehtas õlgu. See käis juba üle tema mõistuse. Kas võis see olla võimalik, et üks eriteadlane arst tunnistas selle vaese haige inimese terveks?

„Kuidas see asi ka ei oleks,“ jatkas ta, „praegu on aga kolonel väga kummalises olukorras. Ta väidab, et vaenlane võtnud temalt kõik ta riided ja jätnud talle selga ainult särgi. Teie seletuse kohaselt pole mul õigust seda juttu pidada haige aju sonimiseks, vaid pean Sheremetjevi seletust uskuma. Niisiis vaenlane röövis temalt kõik ta riided ja jättis temale ainult särgi. Ja nüüd pole kolonelil midagi selga panna ning mina lubasin temale muret-seda riided.“

„Mis läheb see mulle korda?“ küsis parun ja valas Meissnerile, Rebasele ja enesele liikööri klaasidesse. „See on tema oma asi, kuidas ta enesele riided saab. Ma ütlesin ju teile juba, et ta on mõnikord väga koomiline... Nüüd näete seda isegi. Milleks segate end tema

asjadesse? See pole veel kellelegi headtoonud.“

„Härra Meissner, toetage ometi minu palvet,“ pöördus Rebane vanahärra poole. Teda imestas paruni karmus ja ükskõiksus väga.

Meissner rüüpas aga rahulikult liikööri ja ei näinud paruni sõnades midagi halba leidvat.

„See ei puutu minusse,“ vastas ta lühidalt. „See on meie lugupeetud majahärra asi, tehku tema nagu heaks arvab.“

Rebane mõistis, et ta peab riided muretsema ise, kui ta tahtis pidada kolonelile antud sõna. Ta sõi ruttu, et koloneli mitte kaua oodata lasta.

Komissar Raudsepp tõusis püsti ja kõlitas noaga vastu klaasi.

„Minu daamid ja härrad,“ ütles ta pühalikult. „Ma otsustasin teile avaldada midagi tähtsat. Nagu teie isegi näete, sain ma enesele kaks tublit abilist ja nüüd ma panen kohe uue korra maksma. Siin peab valitsema kord ja rahu! Roimareid, kes siin julgesid inimestele kurja teha, ootab vali karistus. Kahjuks pean teile teatama, et on tulnud avalikuks veel üks uus roim. Politseinik Klimovile tungiti tema siiajõudmise hetkel vankris kallale ja haavati teda. Enne kui meie aga peatume lähemalt selle ja ka varem toimepandud kuritegude juures, pean ma tarvilikuks teile veel midagi teatada. Klimov, andke pakk siia.“

Klimov oligi see politseinik, kelle käsi oli sidemes. Politseinik pistis oma terve käetasku ja tõi sealt nähtavale mingi paki. See oli pikergune, kollasesse paberisse mässitud pakk. Kõikide silmad uurisid seda salapäraselt pakki.

„Härra Meissner, kas ma tohin teid paluda lähemale astuda ja meile öelda, mida see tähendab?“ ütles Raudsepp — nagu näha võis — väga uhkelt.

Nende sõnadega ulatas ta politseinikult saadud paki vanamehe kätte.

Meissner seadis oma prillid ninal korda ja avas siis paki, kust leidis ühe suure Eesti kaardi ja mitmesuguseid plaane.

„Hm... hm...“ pomises Meissner mõttikult ja uuris joonistusi hoolega. Just neid näis ta pidavat väga tähtsaks.

Ühest ainsast pilgust jatkus Rebasele, et taibata, mis asjad need joonistused ja kaardid olid. Nende eest maksis naaberriik kindlasti väga palju raha.

„Salakuulamine!“ hüüdis Raudsepp tulivihasel ja virutas niisuguse hooga rusikaga vastu lauda, et klaasid sellel klirisesid. „See on meie isamaa äraandmine!“

„Kahtlemata on see nii,“ ütles Meissner väga tõsiselt ja tasa. „Kuid kes...“ algas ta küsimust, mida Rebane ei julgenud mõelda lõpuni.

Rebane vaatas nüüd Leena otsa. Neiu istus aga rahulikult proua Vinfriedi ja Klimovi va-

Romaani „Liisk on langenud“ senine sisu.

Kaks sõpra Rebane ja Palu ning ajakirjanik Kangru satuvad Peipsi suurde elamusse, kus leiavad ees väga omapärase seltskonna. Salapärased sündmused selles majas järgnevad vahetpidamatult. Jõuavad kohale kaks politseinikku, teine neist käest haavatuna.

hel ja ta näol oli ilme, nagu ei puutuks see asi põrmugi temasse.

Enne veel, kui Rebane sai oma mõtte lõpuni mõelda, nägi ta, kuidas Klimov pani terve käe raskelt Leena käe peale, kuna teine politseinik oli ilmunud neiu seljataha. Alles nüüd taipas neiu, mida need mehed temaga kavatsesid teha, ja tahtis kiiresti püsti tõusta. Kuid oli juba hilja — mõlemad politseinikud sidusid neiu käed kiiresti tooli seljatae külge kinni.

„See on salakuulaja!“ hüüdis Raudsepp metsikult. „Selle paki leidsime kuurist, tema autost!“

21.

Palu hüppas nii suure hooga toolilt üles, et tool kukkus koliseses ümber.

„Ma protesteerin,“ hüüdis ta ägedalt ja mõõtis komissari leekival pilgul.

Ärevus oli haaranud ka kõik teised toas olijad. Kuid veel ei saanud aru, kas inimesed pahandasid koos Paluga komissari peale või uskusid nad ühes komissariga Leena süüd.

Kõige rahulikum aga oli Leena Kangru ise. Pärast esimest hirmu oli ta ennast ruttu süütnud koguda ja istus nüüd rahulikult köidikutel ja naeratas Palule vahvasti vastu. Ka komissarile heitis ta mõne pilgu. Seesugune ülevõltsimine jäi Rebasele mõistmatuks: see oli ju ometi seesama Leena, kes alles hiljuti oli tunnud nii suurt hirmu, oli tunnud hirmu seal, kus seda poleks üldse vaja tunda olnud. Siin aga ähvardas teda tõesti suur hädaoht, — ja ometi ei kartnud neiu siin sugugi.

Komissar pöördus puruvihaselt Palu poole: „Mida teie ütlesite? Ma hoiatan teid, mu härra! Pidage oma keel hammaste taga!“

Veidi rahulikumalt kui varemalt, kuid siiski küllalt teravalt vastas temale Palu: „Teil pole mingit õigust preili Kangru vangistamiseks. Teil pole vangistamise käsku ja peale selle pole noore neiu süüd millegagi tõestatud. Ainult kahtluse alust inimest vangistada ja veel nii karmil kombel — see on kaunis hädaohtlik temp, härra komissar.“

Raudsepp pistis oma mõlemad käed tasku, lükkas ühe tooli jalahoobiga ümber ja lähenes siis ähvardavalt Palule. Ta jäi õige Palu lähedale seisma ja vaatas talle silma.

„Ma pean teid veel kord hoiatama, noormees,“ ütles komissar pikkamisi. „Pidage nüüd hästi meeles: veel üks ülearene sõna teie suust ja ma lasen teid oma politseinikkude poolt vangistada ja samuti siduda, nagu see sündis selle neiuga.“

„Seda ma teile ei soovita teha,“ vastas Palu ägedalt. „Enne kui teie politseinikud jõuavad minuni, lendate teie, noormees, ühes aknaraamidega siit toast välja.“

„Jaan!“ hüüdis Rebane hoiatavalt. Kuid Palu ei hoolinud enam millestki.

Palu ähvardus ajas nähtavasti komissarile hirmu peale, sest ta taganes mitu sammu tagasi. Kui imelik see ka ei olud, kuid ta ei annud Palu vangistamise käsku, mida Rebane juba kindlasti oli arvestanud.

„Teie ei usu siis prl. Kangru süüd?“ küsis Raudsepp tublisti tagasihoidlikumalt.

„Ei,“ vastas Palu veendunult. „Algul uskusin ka mina seda, kuid kui ma nüüd sündmusi ja fakte üks teiseiga võrdlen, siis näib see mõtetusetuna. Leena Kangru ei passi sugugi salakuulajaks. Nende paberite leidmine tema autost ei tõenda ju midagi, ehk kõige rohkem vast niipalju, et siin majas peidab end tõesti üks salakuulaja. Ja mispärast ei pidanud see salakuulaja oma hädaohtlikkudele paberitele otsima peidupaika sellises süütnus autos, nagu seda on prl. Kangru oma? Mind huvitaks väga teada, kes juhatas teie inimese neiu autost neid dokumente otsima, teades seda, saame ehk jälgedele ka salakuulajale endale...“

„Teie ruttate asjade arengust ette,“ manitses Raudsepp.

„Seda kõike selgitab juurdlus, mida kohe algan. Enne seda tahaksin ma aga meeeldi teada, millele teie oma eelmise märkusega vihjate? Hm?“ Palu mõtles hetke ja vastas siis tõsiselt ja ettevaatlikult: „Ma mõistan: Teie tahaksite meeeldi teada, kui palju mina juba tean. Heaküll, ütlen teile üht-teist, millest teie kergesti taipate, mida mina juba tean. Selle juures ei puuduta ma kedagi siinolijatest. Teie, härra komissar, tulite sellesse majja ajal, mil väljas algas torm, ja teie ei jää siia kauaks ka pärast seda, kui torm ja tuisk on lakanud. Härra parunit õppisite alles täna öösel tundma, samuti ka härra Meissnerit. Paljud siinolijatest teavad, et teie ei ole komissar, kuid nad ei aima ometi seda — kes teie tõeliselt olete...“ Raudsepp oli kahvatanud valgeks. Viha hoog, mida inimesed kindlasti komissarilt ootasid, jäi tulemata. Raudsepp kõneles väga tagasihoidlikult: „Teie fantaasia ei jäta ju midagi soovida, härra Palu. Ma tahaksin teie tähelepanu juhtida kahele asjaolule: esiteks ei ole teie ise see, kellenä esinete, ja teiseks — võivad härra parun ja ka härra Meissner teile tõendada, et nad mind tunnevad juba kaua aega. See-ga on teie väited lausa naeruväärsed. Nad on isegi alatud. Kas ma tohin nüüd härra parunit paluda minu sõnu kinnitada...“

„Ma ei anna sellele kõige vähematki tähtsust,“ katkestas Palu teda. „Ma tean juba ette, et parun annab teile õiguse.“

„Nii siis oleks see küsimus selge,“ sõnas komissar ja kehtitas õlgu. „Nüüd peame aga alustama juurdlust.“ Ta jättis Palu seisna kusta oli ja läks Meissneri juurde: „Härra Meissner, kas juhite ise juurdlust või soovite, et mina seda teen?“

Meissner kortsutas kummaliselt kulmu ja jäi mulje, et ta ei taibanud, mida teine temalt õieti soovis.

„Ma ei tea tõesti mitte,“ pomises ta kuidagi ebakindlalt. „Mulle näib siiski, et kõige otstarbekohasem on, kui teie seda teete...“

„Komissar ei ole kindlasti mitte erapooletu, sellepärast pole vist õiglane, kui ta seda asja juurdleb,“ segas ennast nüüd ka Rebane jutu hulka. „Ma arvan, et tema kätte ei või kuidagi juurdlust usaldada...“

„Teilt pole keegi midagi küsinud,“ käratas Raudsepp kurjalt.

„Kui teie veel nõnda mõirgate, siis sunnin ma teid näitama oma dokumente,“ ähvardas Rebane.

„Ah teie tahate näha minu dokumente? Neid võin ma teile kohe näidata. Vaadake siia, härra Meissner on minu isikutunnistus!“

Rebane pöördus nüüd otsustavalt härra Meissneri poole:

„Andestage mu julgust, hr. Meissner, kuid ma oleksin teile väga tänulik, kui teie mulle ütleksite: kas teie tunnete härra komissari tõesti juba kauemat aega ja kas ta on tõesti see, kellena esineb.“

„Sellest pole mingit kasu!“ pomises Palu ja lisas siis tasa juurde: „Mu sõber, ma näen, sa ei taipa ikka veel.“

„Teie olete tõesti veidi liig julge, hr. Rebane,“ sõnas Meissner pahaselt. „Muidugi on see komissar Raudsepp ja mina tunnen teda juba väga kaua.“

Kas olid selles süüdi Palu sõnad või midagi muud, kuid Rebasele jäi mulje, et Meissner varetas temale. Kuigi tal veel polnud mingeid tõendusid, kuid ta uskus siiski päris kindlasti, et komissar võis olla mis tahes, kuid mitte kriminaalkomissar.

„Härra Rebane!“ ütles äkki Leena Kangru selge ja kõlava häälega: „Kas teil on veel meele, mida teie mulle lubasite?“

„Jah, see on mul meele,“ vastas noormees kindlasti.

„Keelan teie omavahelise kõnelemise,“ hüüdis Raudsepp. „Teie, prl. Kangru, peate vaikima ja kõnelema ainult siis, kui teilt midagi küsitakse. Ja härra Rebane tõmbab kahtluse ka enesele, kui kipub rääkima kahtlusalusega.“

„Kuidas jääb siis ülekuulamisega?“ hüüdis Palu. „Ma arvan, et on viimane aeg sellel isehakanud saksal veidi tiibu kärpida.“

Nüüd segas end jutu hulka ka pr. Vinfried: „Mina arvan, et oleks vist kõige õigem, kui härra Meissner ise...“

Kuid hr. Meissner ei olnud sellega nõus.

„Ei, ei!“ hüüdis ta ärritatult. „Mina ei võta ülekuulamist mingil tingimusel oma kätte. Sellest pole juttugi! Mul on selleks ka väga tungivad põhjused...“

„Pidage!“ hüüdis järsku parun ja tõusis püsti. „Mina tean, kes on selleks sobiv mees.“

„Noh? Kes? Kes?“ hüüdsid kõik kooris.

Parun naeratas vaevalt märgatavalt.

„Kolonel Sheremetjev,“ ütles ta siis pikka-mööda.

22.

Rebane naeris seda kuuldes ja arvas algul, et parun tegi nalja. Kuid kui ta teravamalt vaatas paruni ja teiste näkku, siis märkas ta nende nägudelt, et paruni sõnu ei tulnud võtta sugugi naljana, vaid neil oli tõsi taga.

„Mida peab tähendama teie väljakutsuv naer?“ küsis parun karmilt.

„Härra parun,“ algas Rebane ja ta hää l värises suurest ärritusest. „Teie ei nõustunud küll sellega, et kolonel on nõdrameelne, kuid teie ei salanud ometi, et ta on väga koomiline inimene. Kuidas võite teie nüüd teha sellise ettepaneku?“

„Teie ei tunne koloneli,“ vastas parun rõhuga. „Kuid mina tunnen teda ja tean, et tema on rohkem kui keegi teine siin kohane selleks ülesandeks. Ah teie peate teda koomiliseks? Ma ei mäleta, et ma seda oleksin öelnud. Mul poleks selliseks arvamiseks mingit põhjust. Kolonel omab suure hulga kogemusi ja paljud meie hulgast teavad, et ta on oma teenistuse kestel poonud vähemalt viis salakuulajat...“

„Poonud?“ hüüdis Rebane. „Teie ei taha ometi sellega õelda, et ta ka käesoleval juhtumil võiks samuti toimida...“

Nüüd segas ennast Raudsepp nende jutu hulka:

„Teie kipute jällegi liig kaugele ette!“ seletas ta õhinal. „Mis salakuulajast saab, selle küsimuse otsustab kolonel Sheremetjev. Olen veendunud, et hr. Meissneril pole midagi selle vastu, kui ülekuulamine läheb koloneli kättesse?“

„Hr. Meissner, teie ei tohi seda lubada,“ protesteeris Rebane ägedalt. „Kolonel on haige inimene. Ta mõistus on täiesti segane. Sellepärast ei saa ka tema nii tähtsat ülekuulamist toimetada.“

Meissner võttis oma prillid eest ja pühkis taskurätikuga klaase. Rebane võis nüüd näha tema silmi. Need olid tuhmid ja nad vaatasid kusagile kaugusse. Siis heitis ta väsinult käega.

„Olen nõus sellega, et kolonel võtab juurdluse üle,“ ütles ta viimaks väsinult. „Oleme praegu piirile nii lähedal, et peame võtma tarvitusele erakorralised abinõud. Ja et kolonel nõdrameelne ei ole, seda on dr. Hauser mitu korda küllalt selgesti öelnud. Dr. Hauseri arvamist usun ma muidugi rohkem kui teie oma, hr. Rebane.“

„Ma ei tunne dr. Hauserit,“ vaidles Rebane edasi. „Kuid, kui ta koloneli pidas terveks inimeseks, siis ei tea ta vaimuhaigustest küll midagi. Võib olla on ta sisehaiguste arst või ko-

guni mõne muu haiguse eriteadlane. Muudel aladel on ehk see arst väga tark, kuid..."

„Pean sulle vastu vaidlema,“ ütles Palu rahulikult ja vaatas Rebasele väga kummalise pilguga silma. „Olen dr. Hauserist palju kuulnud ja tean, et ta on meie maa suurima nõrgameelsete varjupaiga juht.“

See Palu ütetus mõjus Rebasele hävitavalt. Ta hakkas nüüd isegi endas kahtlema ja ei uskunud enam oma senise uurimise tulemusi ning ka mitte koloneli haigust. Kui seda oleks öelnud mõni teine — ta poleks seda uskunud. Kuid, kui seda oli öelnud Palu, siis polnud selles mingit põhjust kahtlemiseks. Oli ju Palu ainuke inimene, keda ta siin usaldas. Kui Palu seda ütles — siis pidi see ka nii olema!

Enamik mehi oli üles tõusnud. Nad kõnelisid üksteisega tasa — ja nagu näis — pidasid nõu. Nähtavasti arutati, kust kolonelile riideid saada. Vähe aega hiljem märkas Rebane, et kolm meest — nende hulgas üks politseinik — lahkusid taast.

Ärevad sündmused polnud lasknud Rebast söögi peale mõelda. Kui ta pilk nüüd langes oma ees olevale taldrikule, millel oli külma vasikaliha tükid, märkas ta, et tal oli kange nälg. Ta haaras kohe noa ja kahvli kätte ja tahtis sööma hakata. Kuid siis juhtus midagi, mis teda selles takistas.

Keegi peen härra Rebase vastas tõmbas järsku Rebase taldriku enda kätte, vaatas teraval pilgul vasikaliha tükke ja — viskas siis taldriku koos lihaga nurka.

Rebane vaatas mehele sõnatult näkku — nii suur oli ta hämmastus.

„Dr. Morosov,“ esitles võõras ennast lahkesti. „Ma päästsin teid praegu suurest hädast. Ma ei taha küll teie isu rikkuda, kuid ma pean teile siiski ütlema, et vähe aja eest istus teie lihal üks suur kärbes.“

„Ma... tänan väga...“ pomises Rebane nõutult. „Kuid ma ei mõista hästi...“ kärbes, ütlete teie? Kuid mispärast viskasite minu taldriku...?“

„Nurka?“ täiendas dr. Morosov sõbralikult. „See on väga lihtne: kärbsed on väga hädasohtlikud haiguste edasikandjad. Kõige hädasohtlikumad haigused levivad just kärbest kaudu...“

Rebane tõusis tulivilhaselt püsti. Tal polnud praegu vähematki isu arstiteaduslikke loenguid pealt kuulata.

„Näete nüüd, rikkusin siiski teie isu,“ ütles dr. Morosov kurvalt.

Rebane ei pööranud sellele mehele enam vähematki tähelepanu ja lähenes Palule. Lennast möödudes heitis ta sellele julgustava pilgu, mille neiu ka kinni püüdis. Rebasele tundus, et neiu ei muretsenud sugugi oma saatuse pärast. Noormees tahtis oma sõbrale esitada paar küsimust, sest ta oli nüüd veendunud, et

Palu teadis palju rohkem kui oli lauas öelnud.

Umbes kümme sammu võisid teda veel lahutada ta sõbrast, kui tema ette järsku tekkis kaks meest, nagu oleksid nad maast üles kerkinud. Neil olid käes laskevalmis revolvrud.

„Seiske paigal!“ käratas üks neist ähvardavalt.

„Mida see tähendab?“ Rebane kahvatas vähast valgeks. „Härra komissar, teie lubate seda?“

Samal hetkel nägi ta, kuidas komissar kolme mehega tormas Palu kallale ja kuidas sel meeletlikust vasturabelemisest hoolimata käed seljataha väänati.

Rebane tegi liigutuse, et oma sõbrale appi minna, kuid talle suruti kohe revolvritorud ähvardavalt vastu külge, ja ta mõistis, et appimineku poleks mingit kasu olnud.

„Nii.“ sõnas komissar rahul olles. „Nendega oleme siis nüüd valmis.“ Ta lähenes aeglaselt ja pilkavalt naerdes Rebasele.

„Mida teie minust tahate?“ küsis noormees. „Ma nõuan, et mind kohe vabaks lastaks.“

Komissar naeris ikka veel pilkavalt.

„Ma ei mõtlegi seda teha, härra Rebane. Meie teeme siin nüüd puhta töö. Kord peab olema. Muide, teie vastu pole mul küll mingit süüdistust. Teie sõbra aga pean ma kahjuks küll pikemaks ajaks vangistama. Teiega on lood teisiti. Pean teid nüüd paluma, et annaksite käest ära kõik relvad, mis teil kaasas on.“

Rebane hingas raskelt. Nüüd mõistis ta Palu teguviisi, kui see varemalt oli saanud ägedaks. Ta oleks komissarile meeleldi löönud näkku, kuid ta teadis, see oleks praegu olnud tema kindel surm.

„Ma ei saa vägivalla ja ülevõimu vastu midagi parata,“ vastas Rebane vihasedes. „Kuid see läheb teile kalliks maksma, härra komissar... või kes teie olete...“

„Ärge tehke suuri sõnu,“ käratas komissar. „Relvad siia!“

Rebane võttis nüüd taskust revolvri ja noa ning viskas need põrandale.

Kohe pärast seda soriti kõik taskud põhjalikult läbi.

„Niipea kui teie püüate läheneda Palule või või Leena Kangrule, lasen ma teid kinni siduda,“ ähvardas Raudsepp. „Ärge seda unustage,“ lisas ta sõbralikult juurde.

Rebane pöördus nüüd kannapealt ringi ja läks Palust ja Leena Kangrust eemale. Ta istus nurka pingile ja mölgutas seal omi kurbide mõtteid. Noormees taipas nüüd küll, et selle komissariga polnud kõik asjad korras, kuid ta sai Palu vihjetest liig hilja aru. Nüüd polnud vastuhakkamine enam võimalik, sest komissar oli ju teinud puhta töö — nagu ta ise oli öelnud. Jõuga vastuhakkamisest poleks olnud mingit kasu. See oleks asja veelgi halvendanud.

Rebane vaatas alles siis üles, kui proua Vinfried tema juure oli tulnud. Proua vaatas noormehele kaastundlikult näkku ja istus siis tema kõrvale pingile.

„Teie olete selles majas külaline, kuid pidasite end siiski veidi imelikult üleval, härra Rebane,“ ütles ta laitvalt, kuigi mitte pahaselt.

Proua rääkis tasa ja Rebane taipas kohe, et ta ei tahtnud, et teised oleks nende kõnelust kuulnud.

„Veel imelikumalt käitub aga see nõndanimetatud komissar,“ tähendas Rebane vihasele. „Ka tema on ju siin majas ainult külaline.“

Proua noogutas tõsiselt pead.

„Seda küll, kuid ta peab ju ka oma kohust täitma. Et ta sellejuures kõigi soovide kohaselt ei saa talitada, see on päris loomulik.“

„Kas teie tunnete seda kolonel Sheremetjevit?“ küsis Rebane äkki. Teda piinas hirm, et nüüd varsti läheb lahti ülekuulamine, mida teostab see hullumeelne.

„Tunnen küll,“ vastas proua ja vaatas Rebasele uurivalt näkku. See pilk oli terav kuid sellejuures siiski õrn ja pehme. Poleks proua juuksed olnud lumivalged, siis oleks Rebane sellest pilgust aru saanud. Kuid nüüd ei mõistnud ta seda kummalist vaadet.

„Mis teie temast arvate?“ küsis Rebane. „Kas ta on terve? Ma mõtlen — vaimliselt terve?“

Proua vaatas põrandale ja ta peened hästiravitud sõrmed joonistasid ta kleidile sõõre ja nelinurki.

„Jutustan teile, mis ma tean kolonelist,“ sõnas ta mõtlikult. Siis võite ise otsustada. Kolonel oli ihu ja hingega sõdur. Ta võitles 1905. aastal jaapanlaste vastu. Ilmasõjas taples ta aga sakslaste ja austerlaste vastu. Kolm poega on ta sõjas kaotanud. Koloneli ainuke tütar oli aga ta rügemendis halastajaõeks.

Siis puhkes Venemaal lahti revolutsioon, millele hiljem järgnes enamlaste riigipööre. Kolonel Sheremetjev oli oma rügemendiga Riia all, kui ta kutsuti enamlaste vastu võitlema. Väheste valitsusele truuks jäänud meestega ruttas kolonel pealinna poole. Ta piirati aga teel enamlaste poolt ümber ja siis — ajal mil peakorteris ei teatud, mis teha — otsustas vana sõdur astuda viimsele otsustavale võitlusele. Ta kogus oma ohvitserid enda ümber ja pöördus nende poole sütitava kõnega, mis algas sõnadega: „Mu härrad, liisk on langenud. Meie peame võitma või — surema! Kolmandat võimalust enam ei ole.“ Pärast kõnet astus ta oma tütre juurde, suudles seda ohvitseride juuresolekul otsmikule ja õnnistas teda siis ristimärgiga. Samal õhtul oli otsustav lahing koloneli meeste ja kommunistide vahel. Enamik koloneli meestest leidis surma, kes jäid elu, need võeti vangid.

Proua Vinfried vaikis hetke ja vaatas Rebasele kõrvalt uurivalt näkku.

Rebane ei lausunud ainustki sõna ja ootas edasijutustamist.

„Vangide hulgas oli ka raskestihaavatud kolonel Sheremetjev,“ jätkas proua Vinfried raske ohkega. „Õli haavatud ka koloneli tütar.“

Võitjad olid kuidagi teada saanud, et kolonel oli nende vihaseim vaenlane, ja seega oli vahva sõduri saatus otsustatud. Teda raviti hoolega ning ta kosus ruttu. Saksa okupatsiooniväed aga marssisid kiiresti edasi ja kommunistid pidid kohe taganema, kui nad ei tahtnud saksa vägede kätte jääda. Vangide kohta oli juba ammu surmaotsus tehtud. Sakslaste ootamata lähenemine kiirendas seda ainult. Enamlased ei tahtnud vange põgenemisel kaasa vedada ja otsustasid need kohe surmata. Kui haavatud kolonel sellest kuulis, palus ta noort komissari, et see laseks ta tütre enne teda surmata, et ta tütar ei näeks oma isa surma. Komissar tuligi sellele palvele vastu ja märkis surmamõistetute nimekirja koloneli tütre kolonelist ettepoole. Mahalaskmisel pidasid nii kolonel ise kui ka ta tütar ennast mehiselt üleval. Tütar tänas oma isa pilkudega selle eest, et ta oli nende nimed nimekirjas lasknud ära vahetada. Surmamõistetuid oli palju. Komissar luges nende nimed rutates ette ja kohe algas mahalaskmine.

Kohe pärast seda, kui komissar oli nimeetanud surmamõistetute nime, viidi see seinäärde ja lasti — maha. Saksa väed lähenesid suure kiirusega ja juba võidi kuulda nende kuulipildujate raginat. Komissarid muutusid üha närvilisemaks, nad teadsid väga hästi, et iga silmapilk võisid saksa väed kohale jõuda. Nad teadsid ka seda, et sakslased poleks ühegi kommunisti peale halastanud. Polnud enam mingit võimalust kõiki surmamõistetuid hukata. Kolonel Sheremetjev, kes seni oli olnud julge ja kangelasmeelne, hakkas nüüd kõigest kehast värisema. Ta silmad näisid lugevat surmamõistetuid, et veenduda, mitu ohvrit on veel tema tütre ees. Tegelikult luges kolonel aga midagi muud ja nimelt seda, mitu ohvrit oli veel tema ja ta tütre vahel... „Ma mõistan,“ ütles Rebane, haaratud sellest õudset loost. „Kolonel kartis, et tema tütar lastakse maha ja ta ise jääb elama. Siis oleks ta tütar surnud ta oma palve tagajärjel.“

Proua Vinfried noogutas.

„Nii see oligi,“ ütles proua tasa. Ja äritult, nagu poleks see kõik mitte sündinud paljude aastate eest, vaid alles eile, jätkas ta: „Noor komissar hüüdis nimesid ja üksteise järele surid inimesed. Oli näha, et noor komissar täitis vastumeelselt oma ülesannet ja luges ikka aeglasemalt nimesid. Kuid lõpuks jõudis

Kui seda metsa ees ei oleks...

Märkmeid Juhani Liivi loomingust.

Kirjandusajaloos kerkib vahetevahel üles kunstnikke, kellele saatuselt määratud lühike eluiga, kuid kelle juures and ajab oma ilusamaid õisi. Väga harva del juhtudel on suur and ja pikk eluiga ühendatud. Sel juhul puutume kokku inimeso suurvaimudega, nagu on seda Sophokles, Shakespeare, Balzac, Goethe, Tolstoi. Enamail juhtudel on emake loodus kitsi meie vastu. Suured annid põlevad ruttu läbi, otsekui ilutulestik. Üks selliseid on meie kirjandusloos Juhani Liiv. Vaid seitsekümmend aastat on mööda ta sündimisest, ja juba ammu pole teda enam. Ometi on ta jätnud meie kirjanduslukkku kustumata leheküljed.

Juhani Liivi loominguaeg kuulub ajajärku, kus meie kirjandusel puudus veel oma pale. Toideti end raasukestest mis pudenesid rikaste laualt. Olime otses sõltuvuses saksa kirjandusest. Luuletajate teemaatika piirdus peamiselt isamaaliste motiividega, millised juba ära leierdatud ning lagedad kunstniku seesmistest elamustest. Inimesed tundsid endid otsegu kohustatud olevat ohkama: mu isamaa! Teisiti käsitas asja Juhani Liiv. Temaigi luuletuste hulgas leiame isamaalisi, kuid hoopis teisiti on need kirjutatud. Tunneme nende luuletuste taga inimest, kes kirjutab südameverega, mitte lihtsat sõnadetegiijat.

Kuid laiemalegi haarab Liiv oma luuletustes. Esimene kord eesti kirjanduses (vahest K. J.

30. aprillil möödub 70 a. J. Liivi sündimisest.

Peterson välja arvatud) võime vaadata luuletajale palest pale. Iga rea taga tunneme inimest. Ja need elamused, mida kirjeldab Juhani Liiv oma luules, kannavad sageli üldnimilikkude laadi. Meie ees ei seisid enam eestlane, sakslane, prantslane jne, vaid meie ees seisab inimene, kes hoiab lahtisel peol oma südame. See inimesus on õieti kõige kõrgem, mida suudab pakkuda luuletaja.

Ent veel teiseltgi ajal pälvib Juhani Liiv erilist tähelepanu. Tollal oli meie luule keel ning väljendused üsna kulunud ja lüüa. Oli sõna, mida luuletaja ei tohtinud tarvitada — järelikult leidis ka kalasid, mida luuletaja käsitada ei tohtinud.

Siin ilmus Liiv teerajajana. Mõnes ta luuletuses leiame üpris naturalistlikke väljendusi. Kuid ta oskas väljendusi kohastada ka aine iseloomuga. Toon illustratsiooniks ühe ta naljandi, kus esimeses osas noormees vaatleb suveööd ning teises salmis toosama mees kakskümmend aastat hiljem sõnastab oma muljeid. See käib nii: „Kui unenäos ma seisma jään, kui hõbehelki kastes näen. Nii õrn on öö ja vainu pealt on kuulda hella piiga healt. Jään õnnes kuulatama!“ — (Kakskümmend aastat hiljem) — „Kui koer siin sumpu läbi vee! Hull lugu, kastene on tee. Oi kuidas pistab sääse nokk — üks tüdruk tralli lööb kui vakk — mis pagan kõõrutada!“ Selles väikeses naljandis peegeldub kõige paremini Juhani Liivi aine käsituse oskus, sellepärast jätan kommentaariad.

Veel palju võiks kirjutada Juhani Liivi luule kohta. Peaks ka pühendama pikemat tähelepanu ta proosa toodetele, kus paistavad silma: „Kümme lugu“, „Vari“, „Nõia tütar“, ent ruum on piiratud. Pealegi on meil temaga tutvumine kergem kui paljude teistega, tänu Fr. Tuglase põhjalikule monograafiale tema üle. Juhani Liivi kuju kerkib meie silme ette ka, kui loeme Gustav Suitsu „Laule Eestist“, „... Laulame tundes, et varakult kaome, siia neetud sohu vist vaome. Millest aga unistame, surmalapsed? Paremast teistele elupäevast.“ L. S.

siiski kätte silmapilk, mil ta pidi hüüdma „Tamara Sheremetjeva!“ Nüüd ei suutnud kolonel enam rahulikuks jääda. Ta tuikus ettepoole, kuid suruti sõdurite poolt tagasi. Õnnetu kolonel langes põlvili ja nuttes — mitte armu paludes — anus, et tema nimi viidaks tagasi sinna, kus see oli enne muutmist ja ta tütre nimi viidaks tema nime kohale. Tamara Sheremetjeva vaatas oma isale rahulikult näkku ja ütles: „Ma ei taha seda.“

Noor komissar ei teadnud mis teha. Samal hetkel jooksis mahalaskmise juurde üks noor

naiskomissar. „Meie peame kohe taganema!“ hüüdis ta ja tahtis juba tagasi minna, kui ta pilk langes kolonel Sheremetjevile. „See mees tuleb veel kindlasti maha lasta,“ ütles ta karmilt. „Teised pole nii tähtsad.“ Noor komissar andis kohe vastava käskluse, kuid Tamara Sheremetjeva rabeles vastu ja karjus vahetpidamata, et nüüd on tema kord ja mitte ta isa kord surma minna. Kolonel Sheremetjev aga sammus sirgena ja hiilgavate silmadega seina äärde, kohale, kus äsja ta tütar oli seisnud. (Järgneb.)

HULKUR

F. BRAUN

See oli siis, nii umbes 1900. a., ütles korskul Dinklage ja silus oma lumivalget lõuahabet, mis oli nii hirmus ebamoodne, kuid sobis ülihästi seitsmekümneaastasele peenele vana-härrale. Te' teate, et ma sealpool „lompi“ üsna väiksel ja viletsalt algama pidin. Kui peale ülesõitu, mis tolaljal nädalaid — mitte päevi, nagu nüüd — kestis, New Yorgis maale astusin, olin sellises seisukorras, et kaastundlik valitsuseametnik mulle ühe sigari kinkis.

Ei taha minna teile igavaks oma jutustusega sellest, kuidas New Yorgis enda läbi lõr. New York ei olnud siis veel niisugune linn nagu praegu. Pidin sadamas otsima tööd, tegutsesin kottidestõstjana, kuid igalpool tulid ja tõrjusid minu eemale tugevad, vähenõudlikud reegrid.

Sellel ajal õppisin tundma oma mõlemaid sõpru Jack Loney'd ja Spencer Edwards'i. Ei mäleta enam, kellele meist esimesena tekkis see kavatsus. Vististi rippus see tolaljal juba õhus. Kogu Ameerika

idaosa oli haaratud mingist rahutusest ja vahetis lääne poole, ahnelt kuulatades kõike, mida kõneldi Kaliforniast. Tuhandeid haaras idee veel kord rännata välja, ära idarannikult. Maine ja Connecticuti osariigest alates kuni alla Carolinasse levis kullapalavik ja soov võimalikult kiirelt Läände pääseda.

Kuid see oli raske. Meiesugustel inimestel olid ees takistused, mis tundusid võitmatutena. Meil polnud raha raudtee jaoks. Ei olnud ühtki võimalust leida teenistust, mis oleks aidanud teostada reisi. Olime kõhklevad seisukohal. Jala minna? Millal jõuaksime siis Kaliforniasse? Küll vist selleks ajaks, kui Klondyke'i ääres, kus peamised kullaleiud pidid olema, kõik juba tühjaks on tehtud!

Teated Läänest kõlasid aga ikka muinasloolisemalt. Mõned kullakaevurid olid saanud miljonäreks üleöö. Kalifornia oli nii suur ja kogu maa pidi olema üks kullaallikas. Ehk jõuaksime siiski veel sinna õigeks ajaks?

Ühel ilusal päeval haaras see lõplikult minu ja mu mõlemad sõbrad. Kullapalavik

istus meil veres. Tundsiime: vähemalt üks katse pidi saama ette võetud Läände pääsemiseks. Muidu peaksime kogu eluaja endile etteheitid tegema äramagatud õnnevõimaluste pärast.

Jackil oli kava valmis. Ta tahtis rännata mööda Pacific-raudteeliini. Kusagil, nii arvas ta, avaneb juba võimalus ronida mõnel sillal või käänakul tasemini sõitvasse kaubarongi. Paljud olid alustanud matka enne meid. Ei

olnud mingeid teateid selle kohta, mis neist saanud. Raudteeliini ääres oli mõres kohas farme. Arvestasime seda, et ikka leidub mingeid pääsmisvõimalusi hädakorral ja asusime teele. Kuid olime eksinud oma oletus's. Juba liiga paljud olid enne meid läbistanud selle tee. Farmerid kibutasid meid haavilangutega cemale oma elamutest; öösiti luusisid ringi reetsikud koerad. Raudteeametnikel oli kõige käreдам eeskiri hulku-rite tagasitõrjumiseks, nad tohtisid tarvitada isegi tulirelvi. Ajad olid siis teised kui nüüd ja inimelu ei

HINDÜLESANNE.

Esitame käesoleval leheküljel „Romaani“ lugejaskonnale erilaadilise hindülesande jutustuse „Hulkur“ näol. Lahendajatel on vaja leida tabav vastus jutustuse lõpul olevale küsimusele.

Vastused palutakse saata ajakirja „ROMAANI“ toimet., Tallinn, Rataskaevu 9. Vastuse saatmisel tuleb näidata ära saatja perekonnanimi, eesnimi, postiaadress ja lisada juurde „ROMAANI“ eelviimasel kaaneküljel leiduv mõistatuste lahendus-kupong. Kupongi võib võtta kas käesoleva või järgmise „Romaani“ kaaneküljelt.

Õigete vastuste saatjatele jagatakse välja väärtuslikke ja huvitavaid raamatuid, näitlejate pilte jne.

Õigete vastuste saatjate nimed avaldatakse „ROMAANI“s.

Lahendamisest võivad võtta osa kõik ajakirja „ROMAANI“ lugejad. Vastused tulevad saata toimetusele ühes kupongiga hiljemalt 20. maiks s. a.

maksnud palju.

Meie — Jack, Spencer ja mina — rändasime palju päevi. Meie väike teemoon oli amugi juba otsas. Tundsiime nälga, elatasime end toorest viljast, kraapisime ööseti farmidest eemal olevatest põldudest kartuleid, rändasime edasi, kuni arvasime, et farmer meid enam püüdma ei tule, ja küpsetasime neid siis lahtisel tulel. Riided lotendasid ümber meie kõhnade liikmete. Nad olid pleekinud vimhast ja päikesest, me näod olid aga pruunid nagu pargitud. Nahk põsenukkidel oli läinud pak-suks kui saapanahk.

Ei tea öelda, kaua meie rändasime. Nägime paljusid öid; magasime rohul või liival, kus just parajasti juhtusime olema. Öösel soojendasid meid teatud määral kaasasolevad tekid, kuid koiduajal, enne päikese tõusu, pani külm meil hambad plagisema. Seda kuumemalt kõrvetas päike keskpäeval. Taevast kohtles meid kaunis halastamatult.

Kaks päeva olime ilma veeta. Jack Loney kannatas selle all kõige rohkem. Ta oli endine

joodik ja kõri kuivus valmistas talle hirmsat piina; Spencer Edwardsil oli jalg haige; ta ei suutnud enam kiirelt edasi liikuda. Pidime tahes-tahmata teda arvestama ja aeglasemalt matkama.

Kord, koidikul, sõitis meist mööda kaubarong. Nägime teda lähenevat. Ta sõitis nii kiirelt, et ei võinud mõeldagi pealeronimisele. Jack Loney seisis kaua roobaste vahel ja vaatas järgi eemalduvale rongile. Ta nägu oli tusane ja sealt võis lugeda karmi otsust.

„Nii see ei lähe,“ lausus ta urisevalt. „Meie ei jõua selkombel kunagi päralt.“

Olime jälle teist päeva ilma õige toiduta ja äärest ilma veeta. Kauguses, kahjuks hoopis eemal raudteeliinist, paistis metsasalu, mille äärel kerkis kirikutorn. Tähendab, seal on inimeste asula. Olime oma jõuga lõpul, kuid kuidagi ronisime ikka metsani. Kui jõudsime lähedale, nägime, et meid kõiki kolme oli ninapidi vectud. Kirikutorn oli vaid silmapete. Ei olnud ümberringi näha ühtki elamut. Mets pakkus meile ainult varju. Heitsime maha ja uinusime.

Mina olin noorim kolmest ja selletõttu, võib olla, natuke suurema vastupanuvõimega kui teised; või oli lihtsalt minu elutahe tugevam. Kui ärkasin, läksin kohe otsima midagi söödavat. Leidsin seeni, avastasini tihnikus ühe lombi, mis küll pealt muda ja rõhukorraga kaetud oli, kuid sügavamal hulga vett sisaldas. Jõime nii palju kui jaksasime, mõtlemata sellele, kas seega mitte endale palavikku sisse ei ime. Siis sõime tooreid seeni. Jack Loney tegi siis veel ühe otse õnnestava leiduse. Ta leidis linnupesa viie suure munaga. Mina sain ühe, Jack ja Spencer sõid kumbki kaks.

Õösisel matkal jõudsime jälle tagasi raudteeliinile. Kuid meie närvid olid otsas. Jack mängis oma revolvriga. Spencer valvas teda.

„Ära tee lollusi, Jack!“

„On's see tõesti lollus, Spencer, kui kukuda maha ja pole vaja enam tõusta?“

Siis vahtisid nad mind. Mul hakkas hirm nende silmade ees. Olid need seal tõesti veel minu sõbrad?

Ei mäleta enam täpselt, kellel esimesena tekkis see mõte. Võib olla olid nad pidanud kokku selle nõu öösel, kui mina magasin.

„Jala ei jõua me kunagi Läände,“ ütles Spencer. „Peame peatama ühe rongi.“

„Peatama?“ kogelesin mina hämmastunult.

„Muidugi,“ toetas teise juttu Jack. „Sõitvale rongile pääseda pole võimalik. Need paganaid kihutavad liinil suurima kiirusega. Neil on käsk selleks.“

„Kuidas mõtled siis rongi sundida peatuma. Jack?“ küsisin mina.

„Ta raputas sapiselt pead. „Mina mitte,“ ütles ta. „Sina, võibolla!“

„Kuidas peaksin seda suutma mina, Jack?“

„Noh, üks võimalus selleks ju on, kuid ta pole hädaohutu ja sina oled vist liig arg selle jaoks.“

„Arg ma ei ole! Ütle, mida kavatsed.“

Ta võngutas pead. „Kui läheneb rong, siis peab keegi meist heitma roobastele. Vedurijuht pidurdab, kuigi vast ainult selleks, et vaadata, mis takistus õieti ees on. See oleks hetk, kus tagant võiks hüpata peale. On üks meist juba üleval, siis võib see kergesti teised tõmmata järele. Sa pead, kui rong aeglasema käigu saab, otsekohe üles kargama ja tahapoole jooksuma. Meie oleme viimases vagunis. Aitame ise sisse ja — nii, see on ainuke võimalus jõuda Friskosse. Siin kärvame muidu kõige viletsamalt.“

Rändasime edasi. — Ma ei teadnud, mida tegema pidin.

„Argpüks!“ ütles Spencer.

„Tee siis ometi sina seda!“

„Oled noorem meist ja tugevam. Me ei jäta sind hätta.“

„Kui aga rong ei peatu? Kui ta kihutab edasi!“

„Siis pead viimasel hetkel enda käänama roobaste vahele. Seal ei juhtu sulle midagi. Veduri vagunid on nii kõrgelt ratastel, et jooksevad sinust üle puutumatu.“

Vaikisin. Vastust anda oli raske.

„Argpüks,“ ütles nüüd ka Jack Loney. Ta mängis kahtlaselt oma revolvriga. Siis otsustasin.

„Tahan teha seda,“ ütlesin. Nad noogutasid peadega. Me ei kõnelenud enam. Me ei rännanud ka enam edasi. Seal, kus andsin oma lubaduse, peatusime ja ootasime rongi.

Kaua pidime ootama. Aga siis korraga kuulsime lähenevat õõnsat mürinat ja kohinat endi tagant — idast.

„Rong,“ ütles Jack; ja Spencer müksas mind. „Tee ruttu, sa lubasid meile.“

„Jaa, jaa...“ ütlesin ja vaatasin neile otsa.

„Ärge jätke mind maha,“ kogelesin ma ja ei teadnud ise õieti, mida mõtlesin sellega. Jack patsutas mind õlale, Spencer naeris närviliselt; siis oli neil tegemist iseendiga ja nad kiirustasid mind aina, et heidaksin juba roobastele.

Roopad olid kuumad. Asetusin põiki nendele. Jack ja Spencer olid läinud tükk maad tahapoole ja luurasid ühe puhmastiku taga. Rong lähenes. Roopad hakkasid värisema. See värin kandus üle minule. Millal pidin hüppama kõrvale, millal märkan, et rong pidurdatakse?

Nägin masina suurt, tumedat keret. Suitsusammas kerkis korstnast. Kas kõlas vile? Kas ragisesid rattad? Oli see kõik vaid närvide hirmufantaasia...? Veel üks sekund; viimane. Nüüd! Muidu on liig hilja!

Veeretasin enda roobastelt, hüppasin üles ja jooksin piki rongi tahapoole.

Rong sõitis aeglasemalt, seda nägin. Ta

oli pidurdatud. Juhiruumist karjus keegi minu suunas vihasel häälel. Nüüd kajas tõesti vile. Rong sõitis jälle kiiremalt. Jooksin piki pruunikaspunaseid vaguneid. Rattad veeresid kolksataval rütmil. Raud klirises vastu rauda. Olin uimastatud. Hirm kangestas veel liikmeid.

„Jack!“ hüüdsin, „Spencer! Kus te olete?“

Seal oli viimane vagun. Ta oli lahtine. Rong sõitis kiirelt, kuid olin jõudnud vagunini. Jack istus seal, kääras, et mehed veduril teda ei näeks. Spencer konutas seal samuti.

Sirutasin käed. „Jack!“ Mu käed haarasid raudpideme. „Tõmmake mind üles!“ Hõljusin ühe sekundi õhus, jalad kiskusid alla, nagu oleksid nad tinast, ei suutnud liigutada neid, nagu tahtsin, olin liiga jõuetu. Kaua ei suutnud end hoida ainult kätega. Kuhu jäi Jack oma abiga, miks ei tulnud Spencer?

Korruga kõlas pauk. Midagi vihises minust mööda. Peotäis liiva? Tundsin kergelt valu käsivarres. Mõtted liikusid palavikulise kiirusega. Mõistsin: mehed veduril olid mind näinud ja lasksid haavlittega, et saada lahti minust. Nad ei tohtinud vedada kaasa hulkurit!

Kuulsin vandumist oma kõrva lähedal. „Sa annad ära meid!“

Siis oli korruga seal üks rusikas õhus. See tabas mind laubale. Kes lõi, kas Jack või Spencer?

Kukkusin tagasi. Vihisesin läbi õhu. Rong näis tahtvat sõita taevasse, mina aga langesin ikka sügavamale, põhjatummale ruumi.“

Konsul Dinklage tegi väikese pausi. Vaikus valitses ta ümber, keegi ei julgenud katkestada seda.

„Ma ei hukkunud siis mitte,“ jätkas vanahärra mõne aja järele. „Üks suurem Läände rändajate salk, kes, paremini varustatult kui meie, hobuste ja vankritega Kalifornia poole rändas ja õnnelikult ka sinna jõudis, oli mu leidnud ja kaasa võtnud.“

Kalifornias oli mul õnne. Olen sellest jutustanud teile sageli. Tegin häid kullaleide, ei mänginud ega joonud maha oma raha, vaid õin sellest nii palju kaasa rannale, et võisin panna aluse meie nüüdsele kaubamajale Friskos. — Te vaatlete mind nii küsivate silmega. Tahate vist teada, kas olen kohanud oma mõlemat truuduseta sõpra Jacki ja Spenceri veel kord elus??

Seda küll. Kohtasin neid ja kõnelesin nendega. Nad polnud jõudnud kuhugi. Jack jäi ja oli päris põhja vajunud, Spencer jooksis temaga kaasa ja elas sama elu. Kohtasin neid Friskos tänaval. Nad tundsid mu ära ja tere-tasid viisakalt. „Oleme pidanud elama läbi palju halba,“ ütles Jack Loney, „vast võiksid meid aidata. Või oled unustanud, et kord olime head sõbrad ja vaesed hulkurid?“

Mis vastuse andis Dinklage mõlemale hulkurile

?

Päev moodsel ookeaniaurikul

Ujub üle ookeani liikuv hotell; täis laetud varasid, inimesi, lootusi ja ootusi, rõõmusid ja kannatusi. Ah, kui võiks teha läbilõike laevast, kõigi nende hingedest, kes temas varjul: miilne erinevate mõtete ja tunnete küllus avaneks meile!

Riik väga ebaühtlase rahvastikuga, omaenese seadustega: seda on moodne ookeaniaurik. Kapten on selle riigi diktaator. Pingutav on ta kutse, nagu harva mõni teine; ent selle-est on ta absoluutne valitseja pardal. Nüüd, väljasõidul, seisab ta komandosillal, millelt ta ei lahku õöl ega päeval, seni kui aurik pole välja jõudnud liiklemisrohkest hädahüvööst.

Kord madalamal. Siin on sideohvitseri büroo. Praegu istub ta ise kirjutuslaua ääres, käsi klaviatuuril, peatelefonid kõrvadele. Igasugu salapäraseid esemed täidavad ruumi: sää-

tendavad traatristid, värtnad, klaas tsilindrid, valged portselan isolatorid, valged lülitamistahvlid voolukelladega, mille osutid üles ja alla värisevad, valguspirnidega, mis kord lõövad leegitsema, kord kustuvad.

Tänapäeval seisavad aurikud kogu sõidu kestusel välisilmaga ühenduses, ja reisija leiab igal hommikueinel enda laualt „Pardalehe“, mis talle toob teateid kõigist sündmustest maailmas. Ja õösel, kui laev läbi pimmeduse edasi rühib ja torm vintides ulub, võib laeval kuulata sama hästi Londoni Savoy kantsukapelli kui New Yorgi Palais Royal'i orkestrit...

Jälle kord alamale. Siin algavad juba, laiaast jahtustekist ümbritsetud, seltskonnaruumid reisijale, muusikasalong kontsertklaveriga, sammusal, raamatukogu, kirjutustuba ja

daamidetuba, mängusalong ja suitsetamissalong. Ning nende all, ruumikas laevakeres, kõigi klasside reisi-jate kabiinid, majandusruumid köökide ja sahvritega, jääkeldritega ja õlletehasega, pagaritöökojaga ja konditoreiga, lihalaoga ja veinikeldriga. Millele kõigele ei leidu ruumi laeva hiiglakehas! Vägevad masinad, mis mitte üksi ei pane laeva edasi liikuma, vaid soetavad ka valgust, teostavad laadimist ja lossimist, panevad käima pumbad ja liigutavad tüüri; läbi mitne korra liikav söögisaal ja kõik muud ruumid: lastetuba ja postijaoskond, rätsepa- ja käsitööliste töökojad, kliinikud ja arstitoad, juukselõikamissalongid, massaaži- ja kiirteruumid, saunad ja võimlemis-saal, bürood ja meeskonnaruumid, trükikoda ja pimekambrid, kauba- ja bagaažiruumid. Päris korrapärase linn on selline moodne ookeaniaurik;

hästi läbi mõeldud ja hiilgava t organi-
seeritud riik, mille ohjad kapteni
kätte kokku jooksevad.

Aegamööda tühjeneb laevalegi. Rei-
sijad on endi kabiinidesse tõmbunud,
ja nüüd pakitakse välja ja uritakse
trükitud raamatut, milles seisavad
kõikide kaasreisijate nimed. Tahe-
takse ju teada, kellega järgnevad
põevad tuleb elada „ühe katuse all“.
Reisijate nimestik — ei, ärge ala-
hinnake ta tähendust! Eriti huvitab
see üks reisivaid härrasid. Sest juba
ühe tunni pärast on lõunasöök ja
käes aeg, kus lõpulikult välja kuju-
neb lauaseitskond. Ja see on olulise
tähtsusega. On lauakaaslased kord
juba kindlaks määratud, ei saa neid
hiljem enam vahetada. Kes kord juba
siin on üle elanud pettumuse, püüab
nüüd selle eest hoiduda. Muidu võib
jälle juhtuda, et vaimustatult nõus-
tute, kui ülemsteward küsib, kas
tahate koos istuda paruness X-iga.
Ja kelle leidsite eest, kui söögisaali
astusite? Pahura, igavesti haliseva
ja hoigava daami viiekümne ja kuue-
kümne vahel! Niisiis — ruttu ülem-
stewardi juurde peasissekäigul tea-
enda soove!

Veidi aja pärast kõmabki juba läbi
käikude gongilööök, mis esimese kles-
si reisijaid kutsub lunchile. Suures
söögisaalis, mis rohkem sarnaneb
luksushotelli sammassaaliga kui lae-
varuumiga, ootab reisijaid esimene
lõuna pardal. On palju kuulnud rik-
kalikust toitlustamisest suuril coke-
aniaurikuil; ent nii hiilgavana ei ole
seda siiski ette kujutatud. Kõik,
mida hellitatud suulagi endale aga
oskab soovida, leiab reisija söögi-
kaardilt; ja nii see püsib alalises
vahelduses kuni reisu lõpuni. Eriti
keskpäeval serviceritavad külmad ei-
ned äratavad reisijais ikka ja jälle
vaimustust, meelitavad isegi lahjen-
damiskuuri fanaatilisi pooldajaid
enda põhimõttele truudust murdma.

Tassike mokat, liköör ja hea sigar
pärast sellist rikkalikku sööki lei-
maitse ju halvasti. Nii siis siirdu-
takse peale sööki meelsasti suitse-
tamissalongi, mille mugavais klubi-
mööbleis on nii hea istuda. On saa-
bunud ka aeg end kõigist senistest
„ärritustest“ välja puhata ja nüüd
järgneb tund, mil pardal on üsna
vaikne. Leidub küll jalutustekil rida
nooremaid reisijaid lamamistoolel pi-

Muusikasalong moodsel reisijateaurikul

kutamas, mis vähese tasu eest kogu
reisu kesteks välja üuritakse, ent
suurem jagu reisijaid, eriti vanemad
härrased, on läinud veerandtunniks
või kauemaks enda kabiinidesse.

Õotsuv viulimuusika äratav pea-
lõunal magajad. Ta kostab lehtlast,
milles kaetud kohvilauad. Ei ole par-
dal midagi armsamat — mõned daa-
mid muidugi välja arvatud — kui
see lehtla! Lilledega ehitud terrassi-
dega avaneb ta laeva pära poole,
vaba väljavaatega mere lõpmatusel.
Lai vahuriba lookleb läikleval veepin-
nal laevale järgi. Kajakad liuglevad
elegantselt tiibade löögil laeva paras
ja aegajalt laskuvad vahukeerisesse,
mis järeljätmatult, nagu sügavikust,
kerkib kihutava laeva järel, ja pas-
sivad kalu, keda tabanud püsimatult
pöörleva propelleri tiib.

Lehtlas on juba okupeeritud lauad,
millel kõrgeväertuslik portselan sä-
tendab. Ja kui nüüd jälle muusika
mängima hakkab, alustavad ruumi
keskel paarid tantsu. Vanad aga
vaatavad terrassidel rõõmsate pilku-
dega nooruse kirevat liiklemist pealt.

Aegamööda tühjeneb lehtla, sest
juba läheneb dinee, milleks vaja tua-

letti teha. Nüüd on
kõigis laeva „ilu-
töökodades“ kibe te-
gevus. Daamid lip-
savad üle käikude, ja
on näha, et nende
päid on prac-
gu lokitud; härrad
rändavad frisööride
poole, et laimatus
„vormis“ ilmuda õh-
tusöögile. Sest dinee
on kahtematult pä-
va seltskondliku elu
kõrguspunkt.

Kui kajab teine
gongilööök, kuulstab sa-
longorkester suure
söögisaali rõdul erda
viise. Hele valgus ku-
nab üle luksusaiku
saali. Läbi avarate
tiibuste vaigub selts-
kond ruumi. Paistab,
nagu oleks mõle-
nad maailma-jaod,
mille kallaste va-
hel aurik ühendust
peab, sija oma ele-
gantile määratud

kohtamise. Kau-
id naised hinnalistes
kleitides, särades kalliskivide ja pär-
lite ehtes, härrad smokingis ja fra-
kis. Siin ja seal ka mõne laevaohvit-
seri sinine univorm. Ohvitserkond
üldiselt küll sööb enda kasiinos.
Ent kapten, esimene ohvitser, esime-
ne insener, arst ja majandusülem
vana hea kombe kohaselt (söövad
koos esimeseklassi reisijatega.

Saali keskel ümar kapteni laud.
Selle ääres istumist peetakse erilise
austuse täheks; nii siis võib siin
näha esijoones „prominente“ reisijate
hulgast: tööstusmagnaate, suurkaup-
mehi, ilmakuulsaid kunstnikke, tun-
tud kirjanikke ja õpetlasi, poliitikuid
ja diplomaate, kes üle suure lombi
reisivad. Ka arsti laud seisab lugupi-
damises. On „tervisekunstriik“ noor
mees, siis daamid meelsasti jäävad
mehelikeks või muidu vajavad arsti-
abi. Vanemad härrased aga püüavad
laudkonna jutujamisest salakavalalt
välja meelitada maksuta arstlikke
nouandeid.

Salongorkester — mis koosneb eht-
saist kunstnikest — saadab enda
haaravad helid üle ruumi; ikka ela-
vamaks muutub laudades vestlus.

PÕHJAMAA ÕIIS

J. O. Curwood'i romaan

Philip mõtles Helene Brokaw'le, kes oli tal-
le jäänud võoraks kauaaegse tutvuse peale
vaatamata, Jeanne'iga aga olid nad saanud
headeks sõpradeks nendel paari päeva jooksul
ning neiu mõistis teda selle lühikese aja jook-
sul paremini kui ta ise. Võib olla polekski
nii halb, kui nad kiirelt kohale jõuavad? Fort
de Dieu's avaldab ta neiuale oma tunded!

Sel hetkel ristlesid nende pilgud ja taht-
mata punastas Philip! Et seda varjata, pahvas-
tas ta naerma.

„Kui see nii naljakas on, millele te mõt-
lete, ütlege mulle ka,“ päris Jeanne.

„O ei! Hoian seda saladuses, kuni jõuame
kohale,“ vastas Philip.

Mida enam nad lähenesid karestikkudele,
seda tugevamaks muutus vee kohin, ja vool oli
juba nii äge, et Philip vaid vaevu suutis paa-
di juhtida kaldale. Siin pidi nad jälle paadi
ja pakid turjale võtma. Kallas oli äkiline ja

6.

kaljune. Kitsas teerada lookles kaljurahnude
vahelt läbi. Mürin muutus järjest tugevamaks,
nii et nad ei kuulnud enam oma hääli. Tee
viis kõrgemale mäkke.

Philip vaatas Jeanne'i: neiu nägu oli kah-
vatu, silmades palavlik läige. Philip püüdis
talle julgustuseks midagi hüüda, teine nägi
vaid ta huulte liikumist. Kose müra sumbutas
kõik muud hääled. Philip pani kandami seljast
maha ja astus kuristiku servale. Sügaval all
mässas karestik. Oli kohutavalt ilus see vee-
mõll vastu musti kaljusid. Ta võttis Jeanne'i
ümbert kinni ja tütarlaps, värisedes kogu ke-

Alaliselt ruttavad stewardid enda
hästiistuvais univormes siia-sinna, et
viia külalistele valitud toite. Korgid
pauguvad, ja üha ülevamaks muutub
meeleolu...

Dinee on lõppenud. Vahepeal on
aga suures, kesklaevas asuvas sam-
massaalis ettevalmistused tehtud õh-
tuajaviiteks. Kinoendised, ballid,
maskieod, kontserdid ja loengud va-
helduvad, ja iga õhtul üllatatakse
külalisi uute meelelahutustega. Sa-
longorkester muutub jazzbandiks ja
üle läikiva parketi libisevad paa-
rid...

Soovitud ajal äratab hommikul ste-
ward, ja siis minnakse vanni. Päris
suurtel luksusaarikutel on reisijate
jaoks isegi uhked supelbasseinid.
Vannile järgneb võimlemine. Turni-
saalis leidub igasuguseid võimle-
abinõusid. Suurem osa moodse ooke-
aniauriku laest on juba muudetud
spordiplatsiks, mis sportimiseks mõ-
nel ajal pakub kaunis avaraid võima-
lusi.

Kellel on õnne kapteniga tuttav
olla, võib osa võtta ringkäigust lae-
val. Kui palju huvitavat leidub siin
üleväl komandosillal, eriti aga te-
male liitavas tüürimajas! Rabaval

mõjub võhikule asjaolu, et kedagi
ei istu tüüril ja et tüüriratas
selele vaatamata kurssi reguleeri-
valt paremale ja vasakule liigub.
Ringkompass on see, mis asendab
tüürimeest. Kindlamalt kui seda suu-
dab ükski inimene, hoiab ta laeva
ettemääratud kursis. Iga väiksegi
kõrvalekaldu mine soovitud suunast
muutub otsekohe elektrivooluks ja
paneel tegevusse mehhanismi, mis lae-
va jälle õigele teele juhib.

Komandosilla õhu'isest kõrgusest
sügavasse laeva kesse! Läbi lõpma-
tute käikude ja koridoride, trepist
üles, trepist alla viib meid kapten.
Kõik selle suurepärase süsteemi üks-
teisega põimitud osad ja osakesed,
kõik need tuiksooned, mis annavad
elu sellele vägevale organismile, esi-
nevad meile silmale. Isegi väsimatult
pulseerivale südamele — masinale
— tohime pilgu heita. Kuidas see lii-
gib ja hiilgab, suriseb ja sumiseb, si-
siseb ja kuliseb! Milline piinlik puh-
tus kogu masinaruumis! Võiks kas
või süüa neilt läikivatelt pindadelt!

Moodselt aurikult otsiksite asjata
tahmaseid kühlimehi ja võõni pal-
jad „katsagarisid“. Survepumpid prit-

sivad automaatselt kuumendatud õli
tuleruumesse, ja ainult aegajalt hei-
dab kütja läbi vaatepilgu pilgu löö-
mavasse tuemerre. Nii hoitakse õli-
küttega aega, raha, inimjõudu ja
ruumi kokku, sest vedel kütteeaine ei
vaja suuri punkriruume

Oleme jälle kaunis, laial esimese-
klassi jalutus'eil. Mugavalt istuvad
reisijad valjuthäälde ümber ja
kuulavad mõne ranniku saatejaama
ettekanded või hommikust kontserti
mõne teise ookeaniauriku pardal. Ja
praegu tulevad ka stewardid, ees aja-
des väikseid vankreid, millel tavaline
ennelõunane eine: puljong ja sand-
wichid...

Kui kurb oli varenatel aegadel
halva ilmaga liikleda jalutustekil!
Siin ja seal lamasid õnnetud reisijad,
näost kahvatu ja osavõtmatud, val-
mis surema, kui ainult surmaga pää-
seks — sellest „kohutavast“ õõtsuta-
misest! Ja tänapäeval? Sellekohased
tankid, millega varustatud moodsed
suured „merehaiguseta aurikud“,
kindlustavad niivõrd rahulikku sõtu,
et isegi tormi tõttu reis üle
Atlandi vaevalt midagi oma võlust
kaotab.

hast, vaatas temaga koos alla mässavatesse voogudesse.

Hetk hiljem jätkasid nad, võlutud kose metsikusi ilust, vaikselt oma teed. Mõnesaja meetri kaugusel leidsid nad kohase paiga laagri ülestöömiseks. Nad jätsid pakid sinna ja Philip sammus paadiga edasi jõe juurde. Jeanne järgnes talle. Philip asetaski paadi poolsest saadik vette. Siin oli vool juba jälle rahulik, ainult eemalt kostis veel kose kohin kui kaugkõuemürin.

Philip läks tagasi laagrisse, Jeanne jäi jõe äärde.

Äkki kuulis Philip metsikut karjatust:

„Philip! Philip!“

See südantlõhestav hüüd otse kui nõoris Philipil hinge kinni. Ta jooksis nii ruttu kui suutis tagasi ja hüüdis Jeanne'i. Koht, kuhu Jeanne oli jäänud istuma, oli tühi, ka paat oli kadunud.

Nagu hullunult vaatas Philip ringi, uuesti kostis, aga juba nõrgemalt, Jeanne'i appihüüd:

„Philip! Philip!“

Ta jooksis kalda äärt pidi ja karjus kõigest jõust, et tuleb appi. Jalge all keerlevas vahutavas vees ta nägi Jeanne'i kogu jõuga võitlemas voolu vastu; nüüd libises tal aer veel käest; ainult viis-kuuskümmend meetrit koseni.

Philip kiskus kiirelt kuue seljast ja jooksis kohani, kus üksik suur puu kaljulõhest välja kasvas. Orava väledusega ronis ta puu otsa ja kahe käega kinni hoides allaripnevaist oksatest libistas enda vee kohale, et karata paati, kui see voolust kantult sealt alt läbi läheb. See oli ainus võimalus päästa Jeanne'i, kui ta saab valida õige momendi, karata paati või vette, haarata kinni paadi pärast ja, moodustades enda kehast tüüri, juhtida paadi kaldale lähemale.

Seegi ainus lootus luhtus. Paat purunes vastu kaljut ja Jeanne kadus vahu keerisesse, ilmudes siis uuesti pinnale peaaegu Philipi all. Mees hüppas alla ja haaras ühe käega Jeanne'i riidetest kinni. Ettekujutamatu pingutusega tal õnnestus haarata pahema käega ümber tütarlapse piha, parem käsi jäi vabaks. Hirmuäratavalt tõusid veest mustad kaljud ja valge vaht kees nende ümber.

Philip vaatas Jeanne'ile otsa. Nende pilgud sulasid üheks ja siin silm silma vastu surmaga armastus võidutses surmahirmu üle. Nad lähevad surma, aga lähevad koos! Nüüd karjuda need sõnad Jeanne'ile, mis ta oleks öelnud jõudes Fort de Dieu'sse, kuid selles põrgumürras poleks Jeanne teda kuulnud.

Vaht pritsis üle nende nägude. Veel hetk, ja vesi viskab nad vastu kaljusid puruks! Ainus mõte oli Philipil peas — viskuda Jeanne'i ja kaljude vahele, et esimesena võtta vastu surmavat hoop. Ümberringi oli vesi kee-

mas nagu määratu suures katlas, kõrvu lukustas kirjeldamatu müra, nagu oleks lastud korraga tuhandest suurtükist. Philip kaotas aja mõiste. Ta ei tundnud mingit valu tõukest.

Varsti vähenes müra, nagu oleks müristamine läinud kaugemale. Imekombel nad olid pääsenud! Philip ei saanud aru, kuidas oli see võimalik. Kuid ometigi oli see nii, ta hoidis ju Jeanne'i käte vahel. Nüüd tundis ta, et nad on kaldal. See tegi teda nii õnnelikuks, et ta valju häälega naerma puhvatas.

Mingi tuim väsimus võttis võimust, ta liikmed lõdvenesid. Läbi une tundis ta Jeanne'ikäsi, mis tahtsid teda ülal hoida, ja neiu pehmet häält. Siis ta vajus sügavasse unne.

Ärgates kostsid kaks häält ta kõrvu: Jeanne'i ja kellegi mehe häält. Kes küll võiks see olla? Pikkamisi tuli ta teadvusele. Oli päev, ta lamas võõras telgis, ja päike sädeles väljas. Mis oli temaga juhtunud? Imestunult kargas ta asemelt istukile.

Üks mees seisis tema ees: see oli Pierre.

„Jumal tänatud, härra! Ootasime kannatamatult teie ärkamist. Nüüd olete päästetud!“

„Pierre!“ hüüdis üllatanult Philip.

Mälestus tuli tagasi. Vaatamata äärmisele nõrkusele, Philip mõistis, et see enam polnud viirastus ja et see on lihalik inimene, kes kumardub tema poole.

„Tulin järgmisel päeval, kui olite läbistanud kuristiku,“ ütles Pierre, nähes kaaslast imestust. „Teie päästsite Jeanne'i. Temal ei ole midagi viga. Teie olete aga haavatud ja jampsisite palavikus.“

„Kas tõesti Jeanne on terve?“

„Jaa, kuni minu siiajõudmiseni kandis tema teie eest hoolt. Ta oli väga väsinud ja praegu magab.“

„Pierre, kas ma väga kaua lamasin meele mõistusetas?“ päris Philip.

„Tulin eile. Mõneks ajaks peate jääma lamama, olete väga nõrk pärast sellist pingutust. Tõin teile härra Gregsonilt kirja, kuni loete seda, sojendan teile tassi rammuleent.“

Pierre läks välja. Suure vaevaga sai Philip kätt liigutada, et avada kirja. Käsi oli sinine ja muhkusid täis.

Gregsoni kiri oli lühike.

„Armas Philip,

Loodan, et andestad mulle, kuid ma ei suuda vastu pidada sinisele elule. Nähtavasti ma pole loodud elama siin metsikul maal. Soovin sulle edu sinu kavatsusis. Jatka võitlust, sa oled tugev ja tuled võitjaks. Minu siinolu ainult killustab sinu tugevat tahet. Sõidan mõne päeva pärast väljuva laevaga. Tahtsin juba sel ööl seda sulle ütelda, kuid jäid kadunuks. On kahju, et pean lahkuma sind nägemata. Jään peatseid uudiseid ootama.

Sinu sõber Tom.“

Philip ei suutnud aru saada oma sõbra äkilisest otsuse muutmisest. Ta oli nii hämmastatud, et ei pannud tähele, mil Jeanne telgi avause juurde ilmus. Mingi kohutav muutus oli sündinud selle tütarlapsel. Näos peegeldus hingepein, huuled olid valuliselt kokkusurutud ja ta säravad silmad olid kaotanud läike. Sügav kannatus õhkus kogu ta olemisest. Pikkamisi astus ta Philipi aseme juurde, lasi põlvil ja võttis Philipi käe.

„Ma olen nii õnnelik!“ sosistas ta ja suudles Philipi kätt. „Ma olen nii väga õnnelik!“

Ta kargas üles ja läks vaarudes välja. Philip kuulis ta allasurutud nuuksumist.

Mõistatus.

Philip tahtis üles karata, et talle järele minna, kuid langes väljakannatamatu valu tõttu jõuetult asemele. Parem käsi oli tal sidemes ja pea valutab pööraselt.

Mõni minut hiljem astus telki Pierre, käes aurav tass rammuleemega.

Ka Pierre'iga oli midagi juhtunud. Ta oli kahvatum, kõhnem, ta pilk oli kurb.

Sõna lausumata jõi Philip pakutud tassi tühjaks. Ta tundis jälle elu oma liigetes. Ta uuris Pierre'i nägu, kelle endine uhkus näis olevat kadunud.

Philip sirutas talle käe.

„Pierre!“

Pierre ei vastanud.

„Pierre, ütlesite, et temaga pole midagi juhtunud. Kuid ometigi tema kannatab?“

„Temale ei juhtunud küll midagi halba kaljudel. On parem, kui teile ütlen tõtt. Teda rõhuvad teated, mis tõin Churchillist. Kuid lähemalt ärge pärige, ma ei saa teile vastata, sest see on tema isiklik mure. Katsuge aidata mind ja teeselde nagu ei näeks teie seda muutust temas. Püüdke näidata, nagu oleks tema sügava valu põhjuseks äsja üleelatud hädaoht karestikus. Hiljem jutustan teile kõigest.“

Pierre pööras pilgu kõrvale, kui ta jätkas:

„Seda kõnelen teile sellepärast... kuna tean, et armastate teda.“

„Armastan, Pierre, armastan pööraselt teda!“ hüüdis Philip.

„Ma tean seda,“ vastas Pierre, „ja teie aitate teda päästa.“

„Viimse hingetõmbeni tahan teda kaitsta.“

„Usun seda. Teie saadate meid Fort de Dieu'ni ja sealt lähete oma laagrisse, Pimedate Indiaanlaste järve juurde.“

„Kas teie teate...“ Philipi hääl värises veel nõrkusest.

„Jah, ma tean,“ vastas Pierre. „Teie peate juhtima seal tööd. Peate uuesti asuma valvele oma meeste juurde.“

Philip vaikis hetke. Ta lootused Jeanne'i suhtes näisid luhtuvat.

„On see tingimata tarvilik?“

Bernhard Pant

Õhtul vaikivad valud

Õhtul vaikivad valud.

Väljas mängivad tuulte orelil viled.

Nookest rinnakosest langevad mõtted,

südamelahel pikkamisi rannale rulluvad.

Nii hea on vaadata pimeduse armukesele silmi, tõmmand ta enda embusesse,

Põimind käed ümber mu kaela,

sosistab unustamatust armust kõrva.

Oo pimeduse naine, see on armumäng.

Vallandad käed, kui kustuvad kõrguses tähed.

Truudust leida nii vähe, nii vähe.

Olen kui pühak unustuste altari ees.

Sakramendiks on valude äike, --

südame lahe horisondilt tõuseb päike.

„Jah, härra.“

„Siis ma lähen. Enne aga tahaksin selgitada mõningaid arusaamatusi. Ma ei saa tegutseda teadmatuses. Kas minu mehi kardetakse Fort de Dieu's?“

„Ei, härra.“

„Veel üks küsimus, Pierre. Kes on lord Fitzhough Lee?“

Pierre vaikis. Pikkamisi tõusis ta ja pani käed Philipi õlgadele. Allasurutud ähvardus oli ta hääles, silmades metsik läige.

„Pigemini tapaksin teid, kui vastaksin sellele küsimusele. Keegi ei suudaks Jeanne'ile ja minule rohkem teha kui olete teinud seda teie. Kui tahaksite aga, et annaksin mingisuguseidki teateid selle isiku kohta, ma muutuksin teie suurimaks vaenlaseks, ja kui teie veel kunagi nimetate Jeanne'i ees seda nime, siis vihkab ta teid igavesti.“

Ruttu läks Pierre telgist.

Philip jäi liikumata lamama. Talle näis, nagu ripuks mõök tema pea kohal. Gregson oli jätnud tema üksi, siis, kui ta sõpra kõige rohkem vajab. Kui ta poleks praegu nii mures Jeanne'i saladusliku kurbuse pärast, oleks see olnud parandamatuks moraalseks löögiks tema sõbra poolt. Nüüd suutis ta mõelda ainult jumaldatud tütarlapsel, kes mõni tund tagasi oli laulnud ja karelnud elurõõmsalt ja nüüd murest murtud mingi mõistatusliku teate pärast, milles mängib jällegi osa saladuslik lord Fitzhough, kelle nimegi ei tohi nimetada. Ometigi oli ta ise küsinud Jeanne'ilt selle isiku kohta ja tütarlaps varemalt polnud kuulnudki seda nime.

Philip surus pea käte vahele. Talle näis, et kaotab mõistuse selles segases loos. Kus

algab tõde, kus vale; kes keda petab — kõik näis segi minevat.

Ainuke, mida ta teadis kindlasti, oli see, et armastab pööraselt Jeanne'i, rohkem kui ta kunagi unistadagi suutnud. Jeanne pole teda petnud. Jääb üle vaikida, kui ta ei taha kaotada tütarlast igavesti. Ka Pierre'i usaldas ta täiel määral.

Philipile tungis veri pähe; kui ta mõtles suudlusele, mille ta oli surunud jõuetu Jeanne'i huulile, minutil, kui nende pääsmiseks enam polnud ühtki lootust. Selles pilgus ja metsikus süleluses olid kõik tema tunded, nüüd teab seda Jeanne, kuid nüüd lasub nende vahel see saladuslik teade.

Suure vaevaga tõusis Philip asemelt ja komberdas telgi avauseni. Jeanne istus tule juures ja Pierre, seljaga telgi poole, kohendas lõket. Sekundiks kiindusid nende pilgud üksteisesse... siis tõusis Jeanne, käsi välja sirutatud, tema poole. Ta püüdis näida endisena, kuid pingutustest hoolimata värisesid ta huuled.

„Kõik oli nii kohutav. Olete päästnud minu, võlgnen teile elu. Olen ka karistuse saanud oma kannatamatuse pärast, küll mitte nii kui teie...“

„Juhus oli täiesti kole,“ katkestas Philip. „Teie näitasite ju haruldast vahvust, ärge ka nüüd julgust kaotage, kui hädaoht möödas on.“

Pierre saatis Philipile mõistva ja tänuliku pilgu.

„See on õigus, härra. Keegi teine naine poleks kannatanud välja seda. Mu Jumal! Kui nägin paadi kildusid kärestiku all, olin lootuse kaotanud, teid kumbagi näha elusana,“ lüüsi Pierre.

Philip seisis vaevalt püsti, uus nõrkuse hoog haaras teda. Jeanne märkas seda ja jooksis ta juurde. Pierre talutas ta telki tagasi ja pani asemele.

„Teie ei tohi end väsitada. Jääge rahulikult lamama vähemalt lõunani. See on reaktsioon neile pingutustele. Katsuge uinuda,“ kõneles Pierre.

„Ma ei suuda nii. Ma ei päri teilt midagi, lubage vähemalt mind teile midagi selgitada,“ palus Philip.

„Palun teid, mitte praegu.“

Pierre läks ruttu telki tagasi ja lasi eesriide ette.

Philip ei saanud isegi aru, mil ta uinus. Kui ta pärast mitmetunnilist kosutavat und ärkas, tundis ta end üsna värskena. Palavik oli kadunud ja pea ei valutanud enam nii.

Ta tõusis üles ja läks välja kindla otsusega selgitada oma seisukohta. Oligi soodus silmapilk selleks. Pierre valmistas toitu ja Jeanne magas.

„Teie keelasite mulle esitada küsimusi, kuid teie ei saa keelata mind kõnelemast lord Fitz-

hough'ist seda, mida tean mina,“ ütles ta kindlalt.

Pierre tegi tõrjuva liigutuse ja püüdis teda katkestada.

„Ei, teie peate mind kuulama, minupärast lähme pärast seda kas või kaklema. See isik ei saa olla teie sõber, veel vähem on ta seda Jeanne'ile. Ta tahab mind hävitada ükskõik mil teel. Kui olen teile seletanud alatustest, millega saab valmis see mees, ehk muudate siis oma arvamist, vastasel korral võite pidada oma saladust.“

Mõne sõnaga kirjeldas Philip olukorra. Kui ta valgustas, missugust osa etendab lord Fitzhough vandeseltsi kavatsustes nende kompanii vastu ja selle kirja sisust, karjatas Pierre. Suured higipisarad katsid ta näo.

„Härra, kui see, mida kõnelete pole tõsi, kui teie mind petate...“

Silm silma vastu seisid kaks ausat ja julget meest. Nad püüdsid tungida üksteise hinge ja nad mõistsid üksteist.

„See on puhas tõde,“ vastas lõpuks Philip. Pierre surus ta kätt.

„Ma usun teid. Teate, mida ma oleksin kahtlustanud, kui teie enne minu siiatulekut oleksite sedasama jutustanud Jeanne'ile?“

„Ei.“

„Ma oleksin arvanud, et Jeanne meelega viis kuskü karestikkku. Rohkem ei tohi ma ütelda! Seal tulebki Jeanne! Paneme telgi kokku ja jatkame teed.“

Jeanne seisis mõni samm neist eemal. Philipil oli valus teda näha. Tütarlaps küll näeratas Philipile, kuid püüdis temast hoiduda eemal. Paati istus ta nii, et Philip ta nägu ei näeks.

Nad sõudsid hilise õõni. Tähtede valgel löid nad telgi üles ja juba koidikul jätkasid reisu. Alles pärast lõunat jõudsid nad Väikse Churchilli haruni, kus maastik muutus soisemaks ja madalaks. Polnud enam metsa. Hakkas hämarduma. Kaugelt paistis teravalt õhuses valguses kaljurahn, mida kuldasiid päikesel viimased kiired.

Paat peatus. Jeanne ja Pierre pöörasid pilgud hiiglakalju poole.

Nüüd alles vaatas Jeanne Philipi poole ja näitas käega kalju suunas. Hardumus oli kogu ta olemuses.

„Härra Philip, seal ongi Fort de Dieu.“

Varjude elanikud.

Pierre juhtis paadi kalda lähemale. Imestusega jälgis Philip, kuis mõlemad ta kaaslased muutusid. Mingi pühalik tõsidus valdas neid. Väsimus ja mure kadusid. Uhkus ilmus nende nägudesse. Need polnud enam vaesed kannatajad, kes äsja läbi teinud terve rea vaevarikaid ja hädaohtlikke seiklusi, vaid prints ja printsess muinasjutust, need endised legen-

daarsed isikud, nii nagu nad tundusid Philipile esimesel kohtamisel.

„Olge tervitatud tulema Fort de Dieu'sse,“ ütles Jeanne pühalikult.

„Täna,“ vastas Philip lühidalt.

Ta vaatas kalju sihis, kuid ei näinud muud kui lagedat maad ja eemal mustendavat metsaviiru. Fort de Dieu'd polnud veel näha järjest kasvavas pimeduses. Kaldad tundusid puutumatuina, oli raske oletada mingi elamu lähedust.

Keegi ei kõnelenud. Philip hakkas aimama, kui võrd tähtis neile kahele oli see koht, ka temasse endasse nakkas mingi salapärasus. Ühtki häält ei tulnud kusagilt. Nii sõudsid nad veel pool tundi. Siis ühe salu tagant keeras jõesoon, kuhu tüüriski Pierre paadi, tehes teed kõrkjate ja metsikute kibuvitsade vahel.

Siit algas tihe mets. Seedrite ja päklikpuude vari oli nii tugev, et Philip vaevu eraldas taevast ja eesistuvat Jeanne'i.

Nad jõudsid läbi sellest puudest moodustatud tunnelist ja paat libises jällegi hääletult. Äkki kerkis pimedast nende ette ehituse siluett, valgustatud mõne kollaka tulega.

Pierre peatas paadi ja kargas kergelt maale. Talle järgnes Jeanne ja viimasena astus maale Philip. Üksteise järgi sammusid nad maja poole.

Jeanne pööras äkki ringi ja haaras Philipi käe.

„Mäletage seda, et olete teretunud Fort de Dieu'sse,“ ütles ta ja kadus pimedusse.

„Jah, härra. Teie olete esimene külaline Fort de Dieu's — teie rahvusest ja teie tsiviliseeritud ilmast,“ ütles Pierre.

Nad astusid majja. Mingi eriline tunne haaras Philipi selles kummalises majas. Kusa-gilt kostsid hääled ja tasane naise laul.

Tuba, kuhu juhtis Pierre Philipi, oli kallihinnalise vanaaegse mööbliaga sisustatud. Üllatanult vaatas Philip seda ootamatut luksust. Punasest puust vöödi raskete siidkardinate taga, seintel väärtuslikud gobeläänid ja põrand kaetud paksu vaibaga, kõik siin oli stiilne.

Seintel kullatud raamides vanaaegsed portreed, mis näisid imestavat Philipi ilmutumise üle siia ruumi.

Üks piltidest oli tagurpidi pööratud.

Philip laskus sügavasse sametiga kaetud tugitooli ja pani mütsi põrandale. Näüd siis on ta Fort de Dieu's!

Romaani „Põhjamaa õis“ senine sisu:

Philip Whitemore on asutanud Põhja-Kanadas suure kalatööstuse kontserni. Seal ta tutvub Pierre'i ja tema õe Jeanne'iga, kes näivad väga salapäraseks. Juhuslikult päästab Philip Pierre'i ja ta õe rõõvlite käest ja läheb siis Jeanne'i viima tema koju Fort de Dieu'sse.

Laual nägi Philip kahte raamatut: üks kreeka keelne köide ja teine Drummondi „Täiuslik inimene“. Hulk raamatuid oli nikerdustega ilustatud riulil seina ääres. Seal oli mitu prantsuskeelset romaani, Ely „Sotsialism“, Thomas More'i „Utopia“, Bernardin de Saint-Pierre'i, Balzac'i, Hugo töid ja Dante „Jumalik komöödia“. Nende toredate köidete vahel märkas Philip väikest kulunud raamatut, mille kaane-

Ta ei suutnud vastu panna kiusatusele ja pööras pildi ringi

le oli kirjutatud „Camille“. See köide äratas huvi Philipis. Oli ju sama nimi ömmeldud Jeanne'i taskurätikule.

Philip võttis riulilt köite ja avas ta. Raamatu pealkiri oli: „Jumala teed“. Selle pealkirja alla oli kirjutatud tugeva mehe käekirjaga: „Musta naha all on tihti varjul puhas hing ja ilus nagu võib tihti peita põrgulikku südant.“

Mida tähendab küll see lause? Philip aimas, et selle lause taga peitub mingi kurbumäng.

Kas pole see ühenduses Fort de Dieu saladusega?

Philipi pilk langes jälle vastu seina pöördud pildile. Ta ei suutnud vastu panna kiusatusele ja pööras pildi ringi.

Pilt kujutas imeilusat noort naist, kes oli kui äraeksinud siia esivanemate galeriisse. See oli ainuke pilt, mis kujutas käesoleva aja naist. Terasemalt vaadates nägi Philip, et port-

reel oli suur sarnadus Jeanne'iga. Silmad, juuksed, näo ovaal, suu lõige, naeratus — kõik tuletas meelde Jeanne'i. Ainult naine pildil näis veidi vanem olevat. Kas oli see Jeanne'i vanem õde? Või ema? Kuid see oli võimata. Pierre leidis ju Jeanne'i lumest oma surnud ema rinnalt. Ja selles pildis oli nii palju elu, ilu ja noorust, et kuidagi ei tahaks uskuda, et see naine võiks olla surnud.

Philip pööras pildi jälle vastu seina. Tal oli veidi piinlik, et ta oma uudishimust võitu ei saanud.

Umbes tunni aja pärast koputati uksele ja Pierre astus tuppa. Tal oli seljas kollasest nahast vanamoeliste käestega kuub, lühikesed püksid ja lakk kingad jalas. Uus mõõk rippus tal vööl. See polnud enam metiss Pierre, vaid rüütel, kes kummardas Philipi ees.

„Kas olete valmis, härra?“

„Seda küll,“ vastas Philip.

„Esitlen teid härra d'Arcambal'ile, Fort de Dieu' isandale.“

Nad läksid läbi nõrgalt valgustatud ruumika eeskoja pikka koridori, mille katusel pul avaneks üks heledasti valgustatud tuppa.

See oli õige suur ruum, neljast lambist valgustatud, täis raamatukappe ja riuleid. Müürid olid kaetud piltidega, põrandal oli hiiglasuur vaip ja keset tuba seisis raske, nikerdustega laud.

Üks mees tõusis laua tagant püsti ja tuli Philipile vastu: See oli Fort de Dieu' isand.

Vihatud portree.

See oli kõrget kasvu ja tugeva kehaehitusega vana mees, valgete juustega ja habemega.

Oli midagi kuninglikku selles vanasmehes, kes nähtavasti oli säilitanud oma noorusliku jõu. Ta oli rietatud nagu Pierre'gi nahast ülikonda. Terashallid silmad vaatasid läbitungivalt Philipile otsa.

„Härra Philip Whittemore, ma olen Henry d'Arcambal. Jumal tasugu teile teie kangelas-tegu!“

Raudne käsi haaras Philipi käest ja tõmbas ta oma sülelusse, enne kui Philip midagi suutis vastata.

„Mulle jutustati kõik,“ jätkas vanahärra. „Olete päästnud Jeanne'i surmasuust.“

O Jumal! Kui ainult mõtlen sellel hädahoole! Ma poleks ta surma üle elanud. Päästes Jeanne'i, päästsite ka minu surmast.

Võtan teid vastu kui oma poja. Usun kindlasti, et meie sõprus kestab igavesti.“

„Iga mees minu asemel oleks toiminud samuti,“ vastas Philip. „ainult õnnelik juhus aitab mind pääta teie tütar.“

„Teie eksite, mu härra. Ainult üks mees tuhande hulgast suudab, võib olla, läbistada Suure Kõuemürina karestikke elusalt. Tean ainult ühte, kes seda on suutnud, see olin ma ise

kakskümmend aastat tagasi. Meie kolmekesi, teie, Jeanne ja mina, oleme saanud võitu neist hirmsaist karestikkudest. Kõik teised on seal hukkunud. Mulle näib, nagu oleksime kõik kolm Jumala sõrmega märgitud.“

Philip võpatas:

„Kõik kolm?“

„Jah,“ vastas vanamees, „ning sellega kuulute meie hulka, Fort de Dieu' elanikkonda.“

Ta ulatas Philipile tooli ja istus ise ta kõrval:

„Siin veetsime aega koos Jeanne'iga. See ruum on meie maailm. Täna õhtul võtan vastu teid Fort de Dieu's; homme näitan teile d'Arcambali maja. Võib olla olete temast juba midagi kuulnud, kuid kindlasti ei teadnud te enne midagi Fort de Dieu'st. See kuulub Jeanne'ile, minule, Pierre'ile... ja teile. Fort de Dieu on d'Arcambali maja hing ja süda. Kui külastavad meid võõrad, näevad nad vaid d'Arcambali maja: see on päris harilik puust ehitus, mis ei erine millegagi majadest siin ümbruskonnas. Välisilma teada elame seal, kuid kui oleme üksi, tuleme siia kokku. Jeanne jutustab teile kõigest sellest pikemalt. Nüüd aga olen uudishimulik, nagu kõik vanad inimesed, ja kuulaksin meeeldi teie jutustust oma seiklustest Jeanne'iga.“

Philip jutustas kõigest, mis juhtunud, alates võitlusest Churchilli kaljudel. Kui ta jutustas Pierre'i haavamisest ja Jeanne'i röövimisest, tõmbusid vanahärra kulmud kortsu.

„See oli kindlasti selleks, et minult raha välja pressida,“ ütles ta. „Mis muud põhjust võis olla sellel kallaletungil? Sarnaseid juhtumisi oli siin põhjas juba olnud.“

Nende vestlemist katkestas kella helin.

„Ah! Andestage mulle, Philip! Ma päris unustasin, et söök ootab meid juba pool tundi.“

Üks avaneks ja Jeanne astus tuppa. Philip ei suutnud varjata oma erutust ja kargas püsti. Jeanne oli imeilus. Ta oli rietatud vanaaegsesse valgesse siidkleiti, kael ja paljad õlad uppusid pitsidesse, mustades juustes säras valge roos.

Philip kummardas sügavalt, et varjata oma ärevust.

Naerdes sirutas vanahärra käed Jeanne'i poole:

„Näete, Philip, millise kalliskivi olete mul päästnud!“

Philip tõstis pea ja märkas alles nüüd, et ka Pierre ja keegi tõmmu näonahaga neiu olid ka toas.

Jeanne võttis Philipi käest kinni:

„Härra Philip, lubage, et esitlen teile oma õde, preili Couteili.“

Pierre'i õde surus Philipi kätt.

„Homme d'Arcambali majas nimetage teda Clotildeks,“ naeratas vanahärra: „täna oleme

aga Fort de Dieu's. Oh Jeanne! Sa oled ilus kui väike haldjas!"

„Ta on ilusam kui ingel,“ sosistas Philip.

„Härra Philip, teil on täna see au anda oma käsi sellele väiksele haldjale ja viia tema söögilauda. See on esimene kord tema elus, et ta annab käe kellelegi mehele peale minu ja Pierre'i. Ma olen isegi armukade teile.“

„Olen väga meelitatud,“ vastas Philip ja ulatas oma käe Jeanne'ile.

„Teadke, Philip, et see rietus, mida kannab praegu Jeanne, on pärit minevast sajandist ja teda kandis siis üks noobel daam nimega Camille.“

„Palun sind, isa, ära unusta oma lubadust,“ lausus Jeanne.

„Ah ja! Ma päris unustasin, et sa ise tahtsid kõik jutustada meie külalisele.“

Terve seltskond läks söögituppa.

See ruum, nagu teisedki, üllatas jällegi Philipit. Laud oli kaetud torede vanaaegse hõbedaga. Ruumi valgustas hiiglasuur lühter laua kohal. Ühes seinas oli tohutu suur kamin, selle kohal seinal teve kogu vanu sõjariistu: paar vana tulelukuga püssi, mõni vana-moeline püstol, üks lühike mõök ja kaks pikka rapiiri. Kõik see tuletas meelde möödunud aegu ja ei sobinud kuidagi pregusse sajandisse.

Söögi ajal märkas Philip, et Jeanne on imeilukult närviline. Ta põsed punetasid nagu palavikus, õlad tõmblesid vahetevahel, nagu oleks tal külm. Philip nägi, et Pierre samuti jälgis (Järgneb.)

KULDNE AMULETT

O. Krausz

Gleb Basilevski astus Sevilla lennuväljal lennukist ja otsis silmiga suurlennukit I. G. 7., millist tema polnud salapärasel põhjusel kasutanud. Nüüd naeris ta oma nõrkuse üle. Tal oli pilet Lyonis juba ette võetud suurlennuk I. G. 7. jaoks, ta pakid olid juba lennukile viidud, ja ometi ei kasutanud ta seda lennukit ise, vaatamata piletile ja pakele, sest üks hääl oli talle sosistanud: „Ärge sõitke selle lennukiga!“ Basilevski arvas, et selle hoiatuse sositas talle keegi lenduririietuses mees, kes ligidal seisis. Muidugi oli see vaid kujutlus! Nõrkus! Närvid, vaid ülepingutuse all kannatavad närvid! Sellepärast tahtiski Gleb ümber maailma reisida, närve kosutada. Atlandi-lennuk pidi kahe tunni pärast Sevillast oma esimest teekonda alustama. Gleb oli juba Londonist välja sõites lasknud omale ühe koha sellel lennukil kinni panna.

Härra Basilevski tahtis ühelt lennuvälja ametnikult küsida, kus ja millal I. G. 7. maاندus ja kus asuvad nüüd ta pakid. Ta viipas ühele boyle:

„Kus asuvad pakid, mis tulid I. G. 7-ga?“

„I. G. 7-ga?“ Boy vaatas ehmurult küsijale. „I. G. 7. pole veel saabunud. Lennuk olla hukkunud, lamavat kusagil rohtlas.“

„Ja millal sõidab Atlandi-lennuk?“

„Seda ei või praegu ütelda, mu härra, hukkunud lennuk segab esialgselt kavatsust.“

„Ja mis väike lennuk on siis see, millest praegu härrad väljuvad?“

„Need härrad tulevad Konstantinoopolist, üle Rooma ja Marseilles, ja tahavad ka Atlandi-lennukit kasutada.“

Gleb palus boyd, et see saadaks talle ühe taksoauto võõrastemajja sõitmiseks. Boy lah-

kus ja Gleb sammus edasi, sügavais mõtteis. Värava juures peatus ta ja kui üles vaatas, möödus temast see jõuk härrasid, kes tuli Konstantinoopolist, ja lendur asus nende keskel. Gleb vaatas härrade ärevaisse, rahutuisse nägudesse. Härrad tõmbusid kõrvale, vaid lendur jäi hetkeks kaheldes seisma. Gleb Basilevski vaatas lendurit uurivalt ja järsku sirutas talle käed vastu: „Petja! Petruscha!“

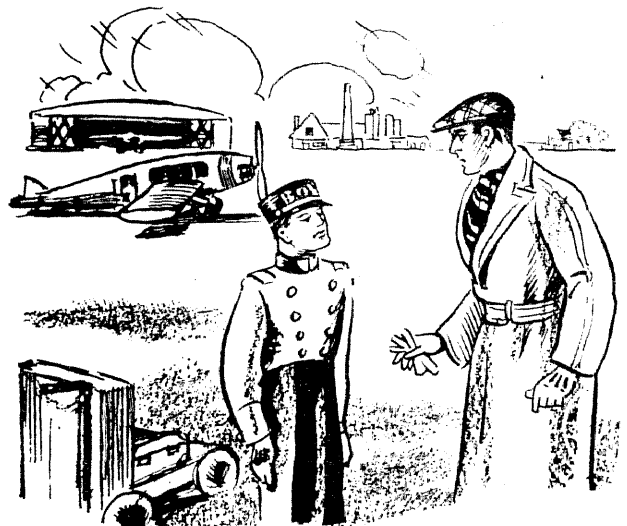
Lendur ütles tasa, kaheldes:

„Armas, vana sõber! Ei uskunud, et näen sind veel elusalt!“ Ja mõlemad sülelesid.

„Noh, kuidas sa ka elad?“

„Olen lenduriks eralennukil.“

„Kas ma ei saaks sind aidata? Mul on veel küllalt varandust järele jäänud.“

„I. G. 7. olla hukkunud, lamavat kusagil rohtlas.“

Gleb Basilevski hoidis ikka veel käed jälleleitud sõbra õlul, vaatas talle uurivaltsilmi ja kordas mõttes olles: „Eralennukil! — Kas sellel lennukil, mis äsja saabus ja asub seal eemal?“

„Jah, Gleb.“

Südamlikult, müstilise usklikkusega ütles Basilevski: „Sinule võlgnea tänu oma elu eest, sinu häälele, mis mind vaevaltkuuldavalt hoiatas Marseille's, et ma ei lendaks I. G. 7-ga.“

Pjotr vaatas kõrvale. Talle ligines üks lennuvälja teenija: „Vabandage, mu härra, leidsin selle eseme teie lennuki kabiiniukse eest.“

Pjotr Feodorovitsh võttis väikese eseme, kullast gloobuse, amuleti, ja hoidis teda kohmetult peopesal: „Täna,“ ütles ta, andes leidjale tasu. „Õigus, mu peremees kaotas ta, nüüd meenus see mulle. Hea, et ta leidsite.“

„Oota, Petja! Ütlesid, et see gloobus kuulub sinu peremehele?“ Ta võttis amuleti sõbra käest, vajutas talle üksi tuntud kohale, ja kuldne gloobus avanes. „Vaata siia,“ ja Gleb osutas siledaile kuldkülgedele graveeritud numbritele, „need kuupäevad, mis siia on märgitud, on mulle tähtsad olnud: siin sündimine, abiellumine, naise surm ja meie sõpruse sõlmimise päev. Ja nüüd lubad ometi, et lasen ka meie tänase juhusliku kohtamise päeva siia sisse graveerida?“

Pjotr oli väga kohmetu, noogutas vaid ja tahtis lahkuda.

„Ära mine veel,“ ütles Gleb sõbralikult, „ehk külasta mind siis võõrastemajas. Ole avalik minu vastu, Petrusha.“

Gleb Basilevski sammus auto poole, vaatas veel kord sõbrale järele ja nägi, et need kolm härrat teda ootasid ja et kõik autosse istusid ja minema sõitsid. Mõttes olles kahmas Gleb autoukse käepideme, kuid keegi asetas talle käe õlale: „Kas tohin paluda, mu härra — üks hetk?“

Keegi võõras tõmbas Glebi natuke kõrvale: „Räägite prantsuse keelt?“

„Jaa. Kellega on mul au rääkida?“

„Olen salapolitseinik.“ Võõras näitas oma ametimärki. „Tulite üksinda ühe lennukiga Marseille'st siia?“

„Jah.“

„Küsisite, millal sõidab Atlandi-lennuk?“

„Mul on juba pilet ammu võetud.“

„Kus on teie pakid?“

„I. G. 7-mel.“

„Nad on siis purustatud!“

„Kui lennuk on tõesti nii palju kannatada saanud —“

„Tavaliselt ei saadeta pakke teise lennukiga.“

„Mul oli omal ka pilet sellele lennukile.“

„Ja miks ei sõitnud teie siis I. G. 7-ga?“

„Ma ei tahtnud.“

„Lubage, see vastus ei rahulda mind.“

„Mind hoiatas vaevaltkuuldav hää!“

„Kelle hää?“

„Mulle näis, nagu oleks see mu sõbra hää olnud.“

„Selle härra Petrovi hää, kellega äsja rääkisite?“

„Jah, selle. Ma pole teda palju aastaid näinud, arvasin isegi, et enamlased on ta maha lasknud.“

„Ja teie ei näinud, kes teid hoiatas?“

„Ei. Oli juba pime. Pärast keskööd. Seisin lennuväljal ja vaatasin taevatähti.“

„Härra Petrov rääkis teiega ja sai ühelt sünselt teenijalt kuldse gloobuse. Kelle oma see on?“

Gleb Basilevski tahtis lihtsalt ja ausalt vastata, kuid talle meenus järsku sõbra vale: „See ese...?“ kordas ta väljapääsu otsides.

„Teie võtsite ta oma kätte. Kas ma võiksin teda näha?“

Ametnik oli enne neid vist silmitsenud ja ta küsimus oli nii käskiv, et Gleb nõustus. Nii ulatas ta kuldse amuleti salapolitseinikule.

„See kera koosneb mitmest tükist. Kuidas teda avatakse?“

Gleb ei leidnud enam sobivat kõrvalepuiklemist. Kerakeses asusid samad arvud, mis tema isikutunnistusel. Niisiis surus salajasele nupule ja gloobus avanes.

„Ma tohin need arvud muidugi üles kirjutada?“ Ametnik kirjutas numbrid piinliku hoolega maha. „Kelle arvud need on?“

„Minu,“ tunnistas Gleb.

„Niisiis tean ka, kes on selle gloobuse omanik. See amulett kuulub teile, kuid leiti selle härra Petrovi lennuki kabiini ukse eest. Täna teid teadete eest ja palun teid mitte enne linnast lahkuda, kui oleme teie üteldused kõik protokolli kannud.“

„Ja, kuid milleks need küsimused? Miks huvitub politsei minust nii palju?“

„Meie pole küllalt edevad, et kõrvalisi asju alahinnata ja põlata. I. G. 7-ga hukkusid mõned väga rikkad inimesed; keegi juveliir paljude laaretega ja Ameerika pankuri proua, kelle phted maksavad terve varanduse.“

„Jaa, kuid...“

„Järgmised teated on meil muidugi täpsed. Politsei lennuk sõitis õnnetusekohale.“ Ametnik jättis jumalaga ja lahkus. Gleb Basilevski sõitis võõrastemajja ja kordas ikka jälle kaeblikult: „Reetsin oma sõbra, andsin ta politsei kättesse.“

Võõrastemajas ootas ta piinatuna Pjotri. Alles hämarikus, tänavate täitudes lobisevate inimestega, seisis ta järsku toas Glebi ees, näol tagaatu hirm. Gleb sirutas talle käed vastu, sõber langes ta rinnale ja sosistas lapsikult usaldavalt, meeleheites: „Aita mind! Päästa mind!“

„Petja! Mitte meelt heita, — jutusta! Olen

su sõber, miski ei röövi mu usaldust sinu vastu. Kuidas sattus minu Globus, minu amulett, sinu peremehe kätte?"

Pjotr võttis kuldse kera laualt, veeretasku teda, keeras; nagu udupildid veeresid möödunud elamused ta eest, ja ta jutustas asjalikult, nagu mõnele võõrale:

„Kuidas leidsin oma praeguse peremehe? Soovituse tõttu. Ma oleksin võinud ka keiserriks saada. Aus amet. Ei, ma ei teadnud, mida mu peremees, varas, kavatses. Ma ei tohtivat oma teenistuse saladusi välja lobiseda. Andsin ausõna. Nüüd murran oma antud sõna. Mina süü on, et olen pidanud eluaeg sõna kuulama. Marseille's võttis mu peremees veel kaks sõpra lennukisse. Niisiis kavatseti mõnd kelmust. Tõusime umbes poolteist tundi enne I.G.7-t õhku. Mulle anti ülesandeks Hispaania ranniku kohal keerelda. Meie kiire lennuk lendles kogu aeg I.G.7. teel. Olime väga kõrgel. Pidin kõik tuled kustutama. Seal nägime üht heledat tähte liginevat, see oli I.G.7. Meie tõusime veel kõrgemale. Hiigellennuk meie all säras kalliskivina tuled rohkusest. Barcelonast alates sõidan teise lennuki kohal kuni Kataloonia rohtlani. Mulle antakse käsk laskuda I.G.7. kohale. I.G.7. sõidab nõrsirgelt kuuvalguses edasi.

Minu närvid on pingul. Laskun poolteist tuhat meetrit, siis veel viissada. Ma ei küsi, miks mulle antakse selliseid käsk. Olen paartuhat meetrit I.G.7-me teest eemal. Arvan ta nelja propelleri pöörinat kuulvat. Olen otse teise lennuki kohal. Sõidan samas suunas. Tõhutu õhuhiiqlane müriseb minu all. Laskun ta kõrvale, sõidame kõrvuti. Hele valgus pimestas peaaegu mind, näis, nagu langeks see helendav päike-lennuk. Nägin plahvatust. Tulekeeled löid välja, tuled kustusid. Mind valdas meeletu keeris. Hoidsin vaevaga oma lennuki soovitud kõrgusel. Käsk: laskuda, maanduda. Veel kord plahvatus I.G.7-mel. Sisin, ulumine. Mina laskun. I.G.7-me masinad on vaikinud, ei tööta. Ta tuigub nagu surmavalt haavatu. Tuli leegitseb kõikjal. Tulekeelte valgusel kiigub te-raskeha ikka jõuetumalt süüsinna, viimaks nagu surmast tabatuna langeb otse alla, pea ees, nagu tahaks ta läbi maapinna tungida. All loidab tulekahi. Sajast inimesest ei elanud enam ükski. Julgesin seal ligidal maanduda. Minu peremees läks oma sõpradega hukkunud lennuki juurde. Nad tulid umbes tunni aja äprast tagasi.“

„On see kõik?“

„Kõik, mis nägin — tol õöl. Alles hiljem usaldati mind täiesti,“ ja Pjotr Feodorovitsch pani käsitasku lauale, avas selle. Tasku sisimast langesid värvilises säras arvamatu väärtusega ehted: kuld, pärlid, säravad kivid, kokkukuhjatult, tolmused ja verega määrdunud. Gleb võpatas ja vaatas üllatatult oma sõbrale.

„Pidin kõik need esemed peitma lennukisse“

„Pidin kõik need esemed peitma lennuki masina osadesse ja oma lenduririietesse. Ei räägi see kõik veel küllalt selgelt, siis loe siit.“

Pjotr ulatas Gleb'ile ajalehe. Seal seisis: „I.G.7. atentaadi ohver.“ —

Gleb seisis akna juures ja luges. Pjotr oli võtnud laualt kuldkerat, amuleti, ja sosistas hämaras ruumis:

„Olen oma sõna murdnud, kuid oma au päästnud. Teatasin politseile, ta tuleb varsti siia, kui mitte enne —“

Gleb kuulis müdinat, sosistamist; vaatas üles ja nägi hämaras toas inimkehi liikuvat, kuulis ust hääletult avanevat ja uuesti sulguvat. Pjotr karjatas valust, vajus kokku, korises, kummardus ja kukkus viimaks. Gleb, kes vaid mõni sekund oli nagu halvatud, tardumuses, keeras elektri põlema. Sõber oli verine. Ta haavatud käsi hoidis kramplikult kuld-gloobust, mis võttis roimarite relvalöögi vastu, mille tõttu vaid rind kergelt haavata sai. Käsi kohver röövitud aaretega oli kadunud.

Gleb tahtis arste kutsuda, ent seal tulid juba politseiametnikud. Tundeliku õrnusega võtsid nad haavatu vahialla. Kolm roimarit tahtsid küll oma liig õiglase kaasteadja iga-vesti vaikima sundida ja ise kaduda, kuid tabati võõrastemaja uksele politseinike poolt. —

Mitme kuu pärast Atlandi-lennuki tõustes, et üle ookeani lennata, seisis Pjotr oma sõbra kõrval lennukis. Talle näis, nagu lendaks ka ta oma hing igast raskusest vabane-nult üle maapinna, mis säras all päikesepaistel.

Pilk rootsiaegsesse Tallinna

Meie vabariigi pealinn Tallinn pole küll arenenud lääne-euroopalikuks suurlinnaks, kus palju nõörsirgeid tänavaid ja pilvelõhkujaid, kuid ta on siiski viimaste aastakümnete kestel tublisti suurenenud ja ka palju muutunud. Meie pealinn on laienenud igasse külge ja ta kasvab üha edasi.

Tallinn on alati olnud Eestimaa suurem ja tähtsam linn, mille kodanikud hoidsid uhkelt oma pead püsti ja ei arvestanud peaaegu sugugi aadlike võimu, kes maal talupoegi nii rängalt surusid.

Kui juhime oma pilgu halli unustusehõlma vajunud minevikku ja püüame endale kujutada, missugune oli meie pealinn umbes kolmesaja aasta eest, siis peame imestama, sest tolleaegne Tallinn oli praegusega võrreldes õige väike. Linn oli surutud kõrgete vallide vahele, mis sõja korral kodanikkudele küll pakkusid kaitset ründava vaenlase vastu, kuid rahuajal olid tülinaks ees ja ei lasknud linna laieneda. Tallinn 300 aasta eest oli praegusest Rannavärvast kuni praeguse konservatooriumi hooneeni pikuti ja Gustav Adolphi gümnaasiumist kuni Viruvärvani — laiuti. See oli veel kõige laiem koht. Siit mere poole läks vana Tallinn aina kitsamaks ja Oleviste kiriku juurest võis hea viskaja kiviga üle linna visata.

Et linna maa-alala oli väike, siis oldi siin ka ruumiga väga kokkuhoidlik. Majad ehitati otse vastu tänavat ja mitte küljega, nagu see praegu moes. Nii mahtus palju rohkem maju üksteise kõrvale kui meieaegse ehitusviisi juures. Majad olid tugeva ehitusega ja moodustasid omaette kindlused. Tänavapoolte tehti võimalikult vähe aknaid ja väiksed, ning need asetati hästi kõrgele, et vaenlased ja muud soovimatud külalised nende kaudu ei saaks majja tungida.

Linna elu tuiksoone moodustas turg, mis asus praeguse Scheeli pangamaja eisel platsikesel, kus läheduses asusid ka kaubaputkad ning käsitöölise töökojad.

Linnavalitsus aga asus nagu praegugi rae-kojas.

Tallinnal oli tol ajal 12—15 tuhat elanikku. Nende päevad möödusid kõrgete müüride taga lahus muust maailmast ja elati vanade kindlate traditsioonide järele, milledest keegi ei tohtinud kõrvale kalduda.

Varemalt oli Tallinn kuulsa Hansa-ühingu tähtsamaid linnu olnud, kui suured sõjad olid murdnud Tallinna kui ka Hansa suure võimu. Tallinn elas iseseisvat elu, ja muidu nii vägeval mõisnikuseisusel polnud tema kohta midagi ütlemist, sest Tallinna linn toetus oma vanade eesõiguste peale, mida kõik uued võimud olid kinnitanud. Eestimaa kuulus siis ühes Tallinna linnaga Rootsi alla.

Rootsi valitsuski oli kinnitanud kõik Tallinna privileegid. Need privileegid on praegugi veel alles ja hoitakse Tallinna linnaarhiivis alal. Ehteks on neil suured siidnöörid ja täielikud Rootsi riigi pitsatid, millised suletud puu- ja plekk-karbikestesse.

Linn võis ise endale seadusi anda, makse võtta ja kõigiti ise oma käekäigu eest hoolitseda. Varemalt, Hansa-ühingu hiilgepäevil, kui Hansal oli oma sõjavägi, seisis sellest osa alaliselt Tallinnas.

Tallinna linna valitsemine toimus järgmiselt: Kõrgemaks isikuks oli linnas bürgermeister, kellel oli abilisteks kolm raehärrat. Viimaseid kutsuti ka kammerhärradeks. Bürgermeister oli ühtlasi ka raadi esimees.

Kes tahtis Tallinna linna kodanikuks astuda, pidi olema rikas mees, kuuluma lutheri usku ja kodanikuseisusse. Enne kodanikuks

vastuvõtmist pidi ta vanduma linnale truudusevannet. Linna kodanikuks hakkamine tähendas jäädavalt linna elanikuks jäämist ja linna muredest ning rõõmudest osavõtmist. Kui mõni kodanik tõrkus linna traditsioone täitmast või hakkas raadile vastu, siis sunniti ta väevõimuga korrata. Raad oli linnas kõrgemaks võimuga ja rae otsused olid kõigile pühad.

Iga linnakodanik pidi kuuluma mingisse tsunfti, milleks kutsuti ühesuguse ala käsitöölise koondist või meieaja mõistete kohaselt ametiühingut. Ainult need, kes kuulusid tsunfti, võisid olla käsitöölised. Kes väljaspool tsunfti püüdis mingit käsitööd teha, seda hakati kohe taga kiusama ja ta elu tehti igapidi nii kibedaks, et ta varem või hiljem oma tööst loobuma pidi. Tsunft vastutas aga ka oma liikmete töö headuse eest. Kui mõni tsunfti liige oli valmistanud halba tööd, siis võis tsunfti vanem teda karistada ja tal koguni töötamise ära keelda. Tsunftide meistrid moodustasid kogu, kellel oli õigus linna omavalitsusest osa võtta, sest nemad olid need kodanikud, kellest moodustati gildid.

Raad andis oma käsud gildidele edasi. Gildid olid vanas Tallinnas kokku neli: Suur Gild, väike Gild, Kanut ja Oleviste Gild. Toompea elanikkudel oli oma n. n. Toompea Gild. Gildide järele olid tsunftid linnavalitsuses kolmandaks astmeks.

Gildide liikmetel olid mitmesugused eesõigused. Tallinnas olid ja tegutsesid järgmised tsunftid: kullasepad, rätsepad, pagarid, kancpikudujad, kingsepad, sepad, voorimehed, kudujad, maalrid, klaasisepad, korvipunujad, köiekeerutajad, uurmaakrid, müüri-sepad, rattassepad, puusepad, toolitegijad, nahaparkalid, treialid, kübarsepad, raamatukõitjad, pildiraa-mijad jne. Linna esimeseks kodanikuks oli muidugi bürgermeister, kes valiti ametisse linna seisuste esindajate poolt. Tallinna viimaste sajandite bürgermeistrite hauad on Tallinna Kopli surnuaial veel praegugi teada ja näha.

Nii elati 300 aasta eest Tallinnas. Linna kodanikkudeks olid muidugi peamiselt sakslased. Kuid on andmeid, et nende hulgas on olnud ka eestlasi. Muidugi ei suutnud ja osanudki need üksikud jõukad ja kodanikuksisusse kuuluvad eestlased oma rahvust säilitada, vaid nad sulasid sakslaste hulka. Uhkete kodanikkude teenrite hulgas oli aga eestlasi juba õige tublisti. Nad põlnud küll täieõiguslikud linna kodanikud, kuid linn luges nad siiski oma elanikkude hulka ja kaitses neid alati mõjuvalt mõisnikkude vastu, kui need mõisnikud linnas kippusid oma võimu näitama. Maksis selline seadus, et kui maalt mõisniku juurest ärapõgenenud talupoeg end linnas suutis teatava aja varjul hoida, siis ta muutus linna kaitsealuseks ja mõisnik ei tohtinud teda enam linna maa-alal kinni võtta ega oma mõisa

tagasi viia. Seda seadust kasutasid rõhutatud talupojad ka sageli.

Linn tõendas ka nii mõnigi kord, et ta oskab ja julgeb oma kodanikkude eest välja astuda. Seda näitab Riisipere mõisniku parun Uexkylli surmamõistmine raadi poolt, mis küll sündis tükk aega enne rootsi aega. See aadlik oli ühe oma linnapõgenenud talupoja lasknud linna maa peal kinni võtta ja surnuks piinata. Raad mõistis mõisniku sellise teo eest surma. Aadlik vangistati ja surmaotsus viidi ka täide.

Kuna linnas oli talupoegadel võrdlemisi hea elu, siis püüdsid nad igal viisil maalt linna pääseda. Nii tõid eestlased sakslastesse värsket verd alatasa juurde ja hoidsid neid välja suremise eest. Eestlaste jaoks olnud Tallinnas isegi oma kirik — nimelt praegune Pühavaimu kirik. Linna ametlikuks keeleks oli saksa keel ja seda tarvitati koguni palvekirjades Rootsi valitsusele.

Alul oli Tallinna linna ja Rootsi kuninga vahelkord väga hea. Linn tasus tõrkumata kõik maksud, mis Rootsi valitsus talt nõudis. Kuid, kui valitsus ikka rohkem ja rohkem hakkas lõivusid nõudma, läks linnaisade meel hapuks ja raad ütles Rootsi kuningale nii mõnegi kibeda sõna.

1610. aastal teatab raad gildidele, et linna garnison vajab raha, sest muidu ei ole sõduritele enam midagi süüa anda. Raad nõudis, et kõik elanikud, kellel raha oli tagavaraks, linnale andku sajandik osa terve summa pealt ja enda rahatagavara suurust vandega tõendaks, et ei tuleks ette salgamisi. Kodanikud täitsid selle käsu tõrkumata.

Paar korda käisid venelased suure väega Tallinna piiramas, ja Vene tsaar lubas linnale väga palju, kui see temale alistub. Kuid linn jäi Rootsi valitsusele täiesti ustavaks, sellele vaatamata, et rootslased ta peaaegu täiesti saatuse hooleks jätsid.

Laiast maailmast.

Amazonase jõgikonna vetes elutsevat umbes kolm tuhat kalaliiki. Euroopa sisevetes elutseb kõigest 150.

Huitatos-indiaanlastel on varbad nii tugevasti välja arenenud, et nad jalgadena samuti asju haarata võivad kui kätega.

Hiigla veemassid, mis päike ekvaatori kohal auruks muudab ja mis siis vihmapiilvede näol rändavad põhja- ja lõunapoole, kujundaksid mahasadanuna mere Euroopa pindalaga ja poolsada meetrit sügava.

Jgale Samoa lapsele otsitakse juba enne ta sündi kasuvanemad. Siin on kombeks, et emarinnast võrutatud laps ei jää mitte oma vanematele, aga antakse kasuvanematele kasvatada.

Madagaskaril ja naabersaartel leidub banaani sarnane puu, mis keskmiselt kümme meetrit pikaks kasvab ja hiiglaohvikuna välja näeb. Pikavarreliste lehtede sooned koguvad endasse palju vett, ja reisija, kes puusse augu puurib, saab sellest karastavat jooki.

G. Fr. Händel.

175 aastat möödunud
G. Fr. Händeli surmast.

Georg Friedrich Händel sündis 23. veebr. 1685 a. Halles. Tema isa oli ametilt juuk- sur, ja nagu tollaal kombeks, ka arst ning kirurg. Georg Friedrich avaldas juba noo- relt kolossaalset annet. Juba 11 aastasel löikas ta Berliini hoovi juures klaveri- mängu alal loorbereid. Isa soovil lõpetas ta gümnaasiumi ning asus Halles juurat studeerima. Kuna ta aga sai Toomkiriku organisti koha, siis koondus ta tähelepanu muusikale. Siin oli nootide tagavara väike, nii siis asus noor Händel ise komponeeri- ma. Hiljem avanes talle koht Hamburgis, ent vaheldushimuline, nagu ta oli, ei püsi- nud ta seal kuigi kaua. Ta reisis Itaalias, kus tutvus tolleaja suurustega. Lõpuks kut- suti ta Londonisse ooperi juhatajaks, milli- sel kohal ta töötas surmani. Händel suri 1759. a. 14. apr. ja maeti Westminster-Ab- bey'sse, kus kõik inglise tähtsamad mehed oma viimast und puhkavad.

Händeli suurus seisab kirikumuusikas. Sellel alal on ta loonud pika rea oratoori- umeid, mis oma seesmiselt dramaatilikkuselt üpris mõjuvad on. Ta ise nimetas üht ora- tooriumi sellepärast ka muusikaliseks draa- maks. Peateoseks on „Messias“, mida ni- metatakse „oratooriumite oratooriumiks.“ Kuna tema teoste hulk on lõpmata suur, siis märgime siinkohal ära vaid ta esimese ja viimase oratooriumi. Vanimaks on „Es- ter“, noorim „Jephta“.

Pisilugusid

Seletus.

Vanaveski peremeest Jaaku pole juba tükil ajal näh- tud kirikus. See asjaolu pahandab tublisti õpetajahärrat. Jaak kui jõukas taluperemees võiks oila eeskujuks kogudusele.

Ühel pühapäeval peale jutlust koju minnes kohtab õpetaja põllu ääres Vanaveski Jaaku. Tavalise pilkenae- ratuse asemel Jaak tervitab aupaklikult ja tõsiselt, kum- mardudes sügavasti. Siis lausub aeglaselt: „Aulik õpe- tajahärra . . . ma tahaksin teilt midagi küsida.“ „Aga meeleldi, kallid mees!“ vastab pastor ning otsustab ühllasi juhust kasutada ning vaest patust tublisti noomida. „Vaadake, õpetajahärra,“ jätkab Jaak, „ma oleksin taht- nud teada, mis asi see ištias on?“

Õpetaja rõõmustab sisemiselt. Nüüd on paras hetk vanale patusele hirmu teha.

„Või nii, asi puutub siis ištiasesse!“ ütleb õpetaja karmilt ning vaatab arvustavalt kõssivajunud mehekogu oma ees. „Ja - jah, ištias on hirmu tõi, see on jumala- vits. Jumal nuhtleb sellega neid patuseid, kes temale selja on pööranud. Need patused, kelle mõttes vaid ilmalõbu ja mammona tagaajamine, kes lähevad kõrtsi, selle asemel, et kirikus Issanda sõna kuulata, kes ei suuda taltsutada oma patust liha- himu — kõigile neile Issand saadab nuhtluseks ištias. — Kas nüüd mõistad, mis on ištias ja millest ta tekib?“

Vanaveski Jaak raputab hämmastunult pead. „Mis sa oskad kosta, vai liha- himu eest kah!“

„Selle eest just! — Noh, kas piinab see ištias küll su patust keha?“ küsib õpetaja kahjuröömsalt.

Vanamees sülgab läbi hammaste ja hirvitab pilkavalt.

„Oh, ega minul tühjal polnudki ištias, aulik õpetaja- härra. Näe lehes seisab, et pealinnas piiskopiisandat vaevavat ištias. Noh, eks siis huvi poolest tahtsin teada, millest see sihuke hirmu nuhtlus tuleb. Suur tänu siis seletuse eest, aulik õpetaja-härra.“

Muinsusleid.

Professor Holzmann oli kirklik muinsusesemete kor- jaja. Pahatihti aga juhtus, et nood „leiud“ osutusid pettusteks.

Ühel päeval teatatakse professorile, et kustki mäe- jalalt on välja kaevatud savinõu kilde, mis pärit rooma ajast. Kohe tormab vaimustatud õpeline leiukohale ja laseb kaevamise ette võtta. Varsti ilmubki päevaval- gele mingi vanaaegne savinõu.

Õnnelik professor viib leiu koju, et seda ligemalt uurida. Hästi alalhoidunud savinõust ta leidis vanaaeg- seid rahasid, klaaspärleid ning mingi portselanist piibu. Professor uurib piibu igakülgelt ning leiab lõpuks pii- bul imeväikse pealkirja. Professor toob suurendusklaasi esile ning loeb: „Kallile professor Holzmannile mäles- tuseks Cajus Julius Cäsarilt.“

Sellest ajast peale professori huvi muinsusesemete vastu on jahtunud.

Toimetusele saadetud kirjandust.

„Üleriiklikud võimlemise- ja spordimängud Tallin- nas 1934 a.“ 112 lk. Toimetaja E. Idla. Eesti Spordi Kesklüüdi väljaanne.

„Üleriiklikkude võimlemise- ja spordimängude saa- temuusika.“ 27 lk. Klaverile seadnud Leida Idla. Eesti Spordi Kesklüüdi väljaanne.

„Romaan algab alles abielludes.“ — dr. med. V. Lindeberg. „Moodsad eluraamatud.“ nr. 2. „Ring- raadio“ kirjastus.

„Taluperenaine.“ Aprillikuu number ühes mustri- ja lõikelehega.

Väljaandja Jakob Loosalu.

„Romaan“ ilmub 2 korda kuus. Toimetus ja talitus Tallinnas, Rataskaevu 9. Postkast 193. Kõnetr. 460-48.

„Romaan“ maksab tellides: 3 kuu peale kr. 1.50, 1/2 aastas 3 kr., aastas 6 kr. Tellimisi võtavad vastu kõik postiasut.

J. & A. Paalmann'i trükk. Tallinnas, V. Karja 12. 1934. a.

Vastutav toimetaja Johannes Lauk

Mida pakub mood kingade alal?

Võib tekkida väärarvamine, et daam võib jätta lohakile oma jala-elegantsi, kuna kleidid on läinud pikemaks. Tõsi, enam ei näidata jalga kuni põlvini, nagu mõne aasta eest, kuid leidub siiski küllalt juhuseid, mil jalg määrab daami elegantsi lõpliku kuju. Põlveni ulatuvad kleidid muutsid daami jala selle alalise nähtavuse tõttu banaalseks ja igapäevaseks, nüüd aga, mil jalg on nähtaval vaid mõne lühikese hetke, evib see jällegi endist salapärasuse võlu. Tantsu kestel, kohvikus istumisel või jalutamisel on kõik tähelepanu pöördud daami jalale. Seepärast on nüüd põhjust enam kui kunagi enne valida kauneid jalanõusid.

Välismailt saabunud värskemad teated kõnelevad palju huvitavat kingade alalt. Toome allpool mõningaid üldreegleid uudsete jalanõude kohta.

Kevadkingades on valitsevateks värvideks pruun ja hall. Väga palju kasutatakse roomajate mahku kombinatsioonis koos halli, kuid enamasti siiski pruuni shevroot või seemisnahaga. Uudsuseks kinganahkade alal on n.n. „huntingcalf“ — kare, sametisarnane, kuid siiski tugev vasikanahk, mida kasutatakse eriti jalutus- ja spordikingade valmistamiseks — pruunis, hallis ja liivavärvilises toonis.

Ennelõunase villase kleidi juurde kantakse madala kontsaga nõörkingi, millede ilustamiseks tarvitatakse sageli aukmustrit. Eriti palju näeme jalutuskingadel, mis on tavaliselt kas madala või poolmadala kontsaga, nahast või nõörist lehviseid — olgu king kujult kas lahtine pumps või praegu väga moodne sandaalifassong. Ennelõunased kingad sisaldavad ühtsa või järelehtetud krokodilli- või sisalikunaha kombinatsioone. Pealelõuna kingad, mis valmistatakse kõrgema kontsaga ja üldiselt kergematena, vastavalt kergetele villastele või jersey kleitidele, näitavad assinaha ja pruuni või halli shevroot- ja lakknaha kombinatsioone. Üldiselt on tarvitusel palju kahe naha kombinatsioone: seemisnahk lakknaha, shevroot ja lakk seemisnahaga jne., ja seda nii haruldaselt kõrgete kontsadega pealelõuna kingade kui ka poolmadalate,

madalate ja ka kontsadeta spordijalutuskingade juures.

Laia ümariku otsaga ja paarist nahakorras moodustatud kontsaga spordikingad valmistatakse tugevast boxcalf'ist, toorest kummist talla ja kontsaga. Ka siin kasutatakse kahe-suguses toonis nahka, mis ühendatakse aukmustriga (perforeerimisega).

Ühevärvilisest nahast lihtsa pumpskinga ilustuseks kasutatakse vasest või niklist klipsi. Pealelõuna- ja väikese õhtukleidi juurde kantavaid lakknaha või seemisnahast musti kingi ilustavad huvitavad väljalõiked ja tagasihoidlikud valged tikandid.

Pumpskingad omavad esikohta pealelõuna kingade seas, kuigi nen-

dega vääriliselt võistlevad ka sandaalikujulised üherihmaga kingad. Ennelõunat valitseb madalalt või kõrgemalt suletav nõörking madala ja poolmadala kontsaga, sest kõrge konts jalutuskingal on sobimatu.

Pariisi ekstravagantsete daamide tujukuse näitena võime mainida varbaid paljastavat pumpskinga, mida hoiab jalas vaid lai rihm sõlega.

Toome piltidel mõned iseloomustavad kinga fassongid.

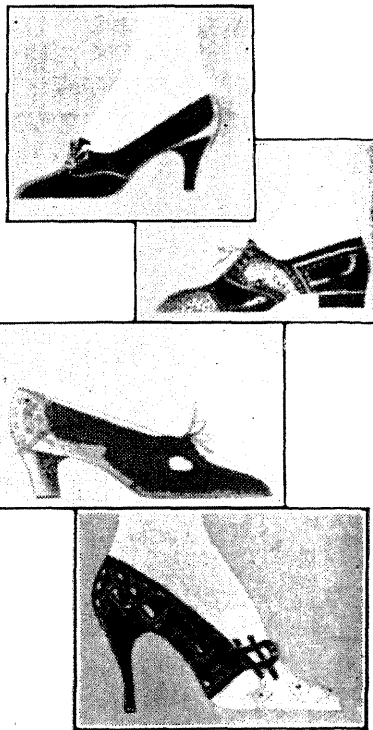
Kosmeetilisi piasjasju

Alljärgnevalt anname mõningaid näpunäiteid ühede või teiste eba-meeldivate nähete kõrvaldamiseks.

N. n. pruunid plekid, mis tekivad näole ja kaelale ja on nii mõnelegi naisele meelepaha allikaks, kuuluvad nende nähete hulka, millede kõrvaldamine koduste abinõudega võib tuua halbu tagajärgi. Igasugused loputamised mitmete „mõjukate“ abinõudega on toonud sageli vastupidiseid tagajärgi. Pruunide plekkide asemele on sellise asjatundmatu käsitamise tõttu jäänud inetud arme, millede kõrvaldamine nõuab juba erilist raadiumiravi. Üldiselt peab ütleva, et isegi arstliku ravi juures ei ole selliste plekkide absoluutne kadumine sugugi mitte garanteeritud. Selle pärast on vast parem kannatada selle väikese disharmoonilise ilu nähte all, kui riskida tagajärgedega, mis võivad hävitada näonaha.

Selliste väärarstimite hulka kuulub ka sageli salitsüülhappe tarvitamine sellise näonaha juures, mis niikuinii ise kestendab. Sealjuures ei mõelda, et salitsüülhappe mõjub nahka lõhkvalt. Sellise väärarstimise tagajärjel tekivad näiteks paistetunud silmalaud ja teisigi paistetamise nähteid näol.

Suurimaks vaenlaseks n.n. lihtsama iluravi juures on kodune abinõu peanaha ravimiseks petrooleumi näol. Petrooleumi tarvitamisest võib aga tekkida tervele kehale vinid ja vistrikulud nahale, millised nõuavad põhjalikku ravimist nende kõrvaldamiseks, sest petrooleum sisaldab terve rea lisaaineid, mis mõnele nahale mõjuvad ärritavalt.

Pildil ülalt alla:

Pealelõuna tänavking mõõdukalt kõrge kontsaga, — pumps.

Spordiking pruunist või mustast boxcalfist kombinatsioonis hallimustrilise nahaga.

Jalutusking poolkõrge kontsaga ja madalalt suletud nõöriaga.

Kahe naha kombinatsioonis perforeeritud heledast nahast esiosaga, eriti kõrge kontsaga pealelõuna king.

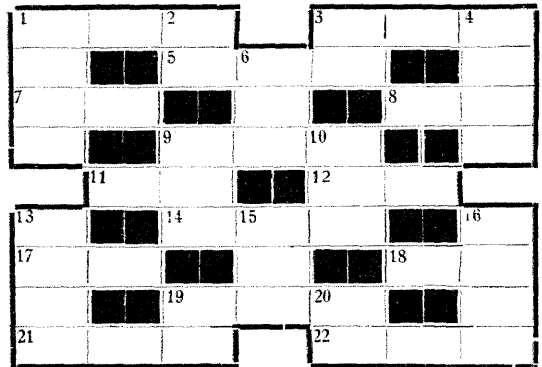
Auhinnalised silpristsõnad.

Auhinnaks 3 romaani.

Paremale: 1. Ergutus. 3. Raudteejaam Järva-
maal. 5. Millaigi. 7. Kiilas. 8. Kinnitus. 9. Kuivaks tege-
ma (käskiv kõnev.) 11. Kurjategija. 12. On hobusel.
14. Väle. 17. Maakond. 18. Õlletehas. 19. Ümber käima.
21. Kättemaksja. 22. Raudteejaam kitsarööplisel.

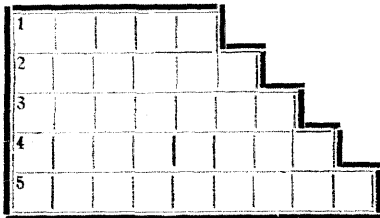
Rilla: 1. Näha põhjamail. 2. On riietel. 3. Tähendab
võimu. 4. Vabaks saama. 6. Ühe Eesti jõe veneaegne
nimi. 9. Postkontor ja alevik Saaremaal. 10. Sile. 13. G.
Verdi ooper. 15. Püsimatu. 16. Hugo Raudsepa teos.
19. Jala mineja või tuleja. 20. Riigipörajale omane
hüüdsõna.

Kõikide tänases „Romaanis“ leiduvate mõistatuste
lahendused saata hiljemalt 4. maiks ühes lahendus-
kupongiga eelmiselt küljelt.

Trepimõistatus.

Auhinnaks 2 romaani.

Korraldage tähed:

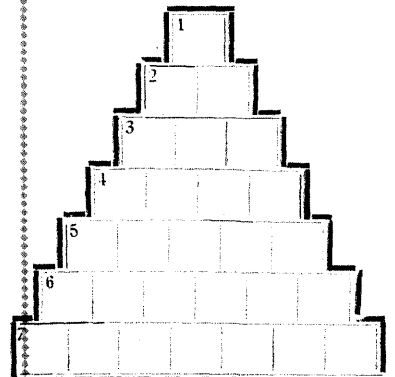
a-a-a-a-a-a-a-a-a-e-e-h-i
-i-i-k-l-m-o-p-r-r-r-s-s-s-
s-s-t-t-t-t-u-u-v;ruutudesse nii,
et vasakult paremale saaks sõnad:

1. Kuulus ehitus Euroopas, 2. Pool-
saar Ameerikas, 3. Teeb ühiskonnale
muret, 4. Lihasaadus, 5. Legendik
Euroopas.

Õige lahenduse puhul annavad
sõnade esimesed tähed ülalt alla ühe
vabadussõja kangelas nime ja lõpp-
tähed samuti lugedes — ajavahemiku.

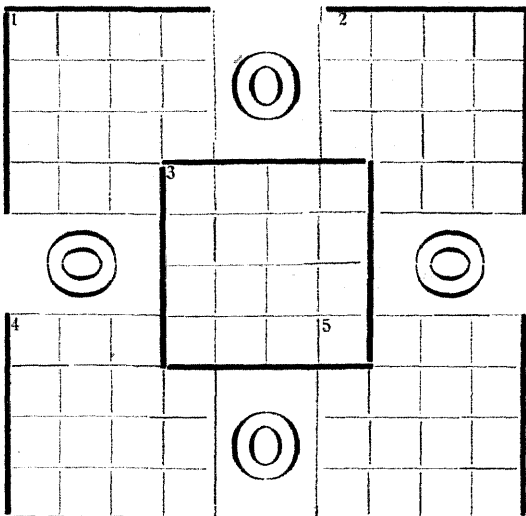
Püramiidmõistatus.

Auhinnaks romaan „Gaas LM 387“

MAAGILINE VIISRUUT

Auhinnaks 2 romaani.

Kolmas ruut.

- 1) Madalasse.
- 2) Toit.
- 3) Toit.
- 4) Sõjariist.

Neljas ruut.

- 1) Asesõna.
- 2) Venepärane mehenimi.
- 3) Hulk.
- 4) Teeb terveks.

Viies ruut.

- 1) Kõrk.
- 2) On kuuldav.
- 3) Lärm.
- 4) Kui ma pole surnud.

Esimene ruut:

Teine ruut:

1) Veeloom.	1) Elas vanasti Ameerikas.
2) Sepa tarve.	2) Kui sa pole pime.
3) Kauplemiskoht.	3) Vankril.
4) Naisterahva nimi	4) Põllutööriist.

Lahendused saata ühes
lahenduskupongiga „Ro-
maan'i“ toimetusele hil-
jemalt 4. maiks s. a.

Igal real asub sõna, mis moodus-
tatud eelmisel real asuva sõna tä-
hdest nende ümberpaigutamise ja
ühe uue tähe juurdevõtmise teel.
1. Täishäälik. 2. Asesõna. 3. Tun-
tuimaid informatsioonilikkaid. 4.
Süütevahend. 5. Terav ese. 6. Pabe-
rössisort. 7. Kelledele andestatakse
paljugi.

Ajaleht kõigile on „Uudisleht“

„Uudislehes“ leiata alati kõige
täielikumad kirjeldused tähtsamate
sündmuste kohta.

„Uudisleht“ ilmub 5 korda nä-
dalas ja maksab tellides 105 senti
kuus, 3 kuu peale 3 krooni.

Tellimisi võtavad vastu kõik
postiasutused.

Talitus: Tallinnas, Rataskaevu 9

Lugege „Jutulehte“

Ilmub kord nädalas ja
maksab tellides 45 s. kuus

Kõiki käesoleval aastal ilmunud „Romaan'i“
numbreid on võimalik saada „Romaan'i“
talituses Tallinn, Rataskaevu tän. 9.